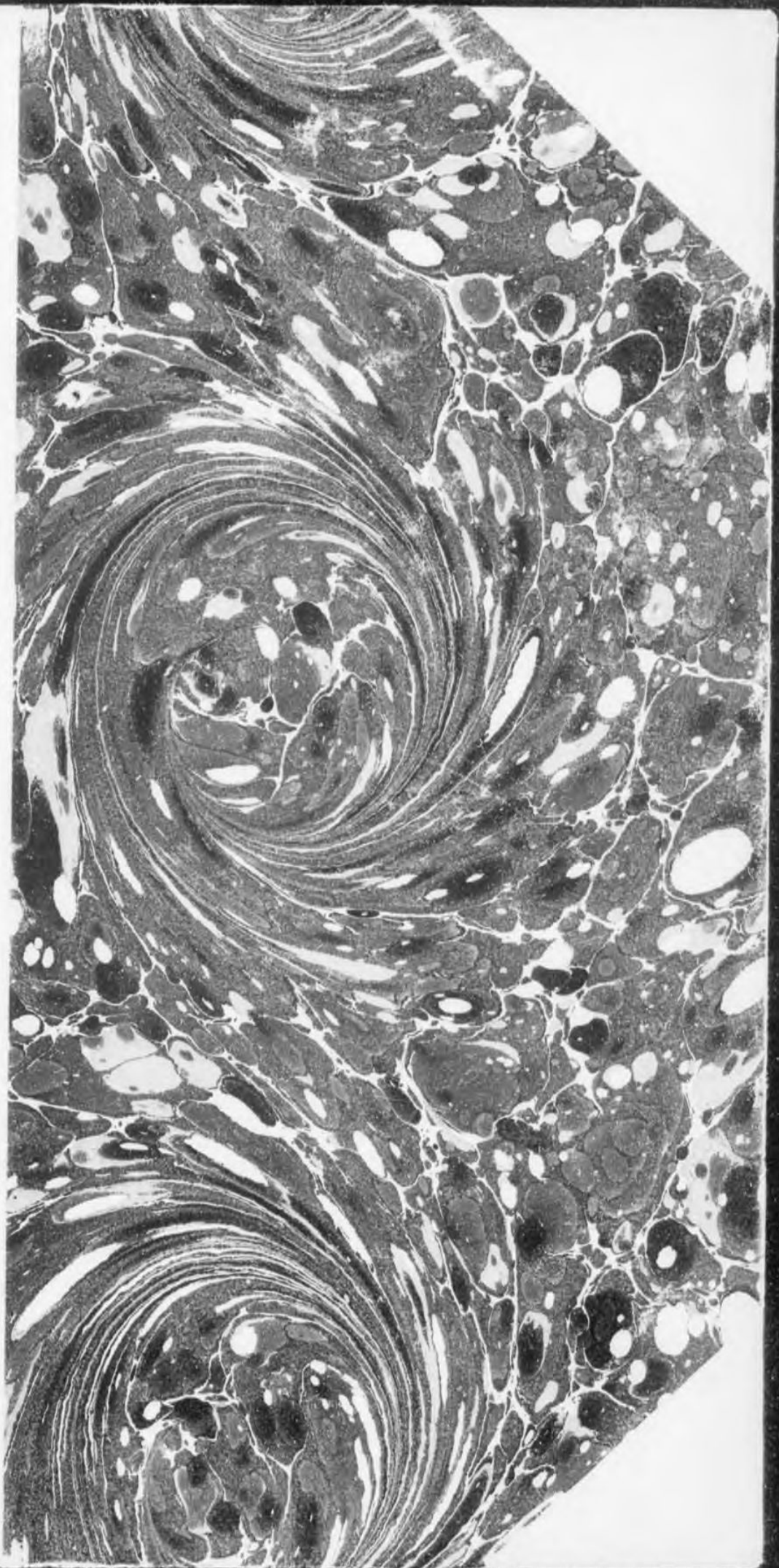

UBL: BKN00G 266

Boekenooien

266.

in de [1960]

DE
NIEUWE

Troost

Armen

OF
Onwaardeerbare Schat
 VAN
Lichte en Souvereine Remediën
 Tegen verscheidene
**Ziekten, Wonden,
 Gezwellen**
 en andere kwalen van
 't menselijk lichaam

Door de ondervinding goedgekeurd
 En in 't licht gegeven tot grooten
 dienst en troost van vele
 behoeftige menschen wier
 kwalen ongeneesbaar schijnen
 te wezen.

Vijftiende Druk
 Vermeerderd met een Bijvoegsel
 en eenige Remediën
 voor paarden en Hoornbeesten

GENT
Snoeck-Ducaju & Zoon, Drukkers-Uitgevers

PRIJS : FR. 0,75

18266

De Nieuwe
TROOST DER ARMEN

OF

ONWAARDEERBARE SCHAT
VAN LICHTEN EN SOUVEREINE REMEDIËN

TEGEN VERSCHIEDENE

Ziekten, Wonden, Gezwollen en andere kwalen
van 't menschelijk lichaam

DOOR DE ONDERVINDING GOEDGEKEURD

En in 't licht gegeven tot grooten dienst en troost van vele behoef-
tige menschen, wier kwalen ongeneeslijk schijnen te wezen.

NIEUWE DRUK

Vermeerderd met een Bijvoegsel en eenige
Remediën voor Paarden & Hoornbeesten.

GENT

SNOECK-DUCAJU & ZOON, DRUKKERS-UITGEVERS

Daar dit boek vele verbeteringen heeft ondergaan, zoowel in het zuiveren der spelling als in de duidelijker verklaring der zinsneden, en dus den uitgever moeite en geldelijke opofferingen heeft gekost, beschouwt hij dit werk als zijnen eigendom en zal hij ook elk nadrukker ervan strengelijk vervolgen.

VOORREDE.

Alles wat dit boek bevat, heb ik zelf door eigen gebruik op mij en op anderen ondervonden, dat het zeer dienstig was om vele ziekten en ongemakken des lichaams weg te nemen en de verlorene gezondheid weder te geven, waardoor ik durf betrouwen, dat ook allen, die de remediën of geneesmiddelen in dit boek beschreven, zullen gebruiken, het even tot hun goed zullen ondervinden. De reden, die mij bewogen heeft om mijne ondervinding aan iedereen kenbaar te maken, is alleen uit medelijden met veel ellendige menschen, die, of door de onwetendheid der geneesheeren, die zich geene moeite geven om de middelen tot de genezing der wonden te bestudeeren, en maar seffens tot het snijden en afzetten gereed zijn, of anderszins met groote pijnen en kosten zeer dikwijls niet genezen worden. Mijn verzoek is, vermits ik nu vier-en-twintig jaren armen en rijken altijd kosteloos heb gediend, dat al degenen, die door mijne geneesmiddelen bate of voordeel zullen vinden, voor loon mijns arbeids mij in hunne gebeden gedachtig zijn.

GUILLIELMUS SIMONS.

Tot den Lezer.

Mijn opzet is, o vriend, die wil dit werkje lezen,
Te leeren hoe men kan, die kwalen heeft, genezen.

Helaas! hoe menig mensch is door onwetendheid

Der Chirurgijns geraakt in groote zwaarigheid :

De eene hadde vorst in hand of voet gekregen,

De andere gekwetst door nagels, mes of degen :

Een schromelijk gezwel vol etter en vol brand,

Of ander ongeval in aanzicht, voet of hand,

Hadd' man of vrouwspersoon op 't onvoorziens bevangen;

Men liep, men zond, men riep om hulp met groot verlangen;

De regel algemeen wordt dra in 't werk geleid.

Er wordt terstond gesneën of inbijting bereid;

Hier wordt er een den teen of vinger afgesneden,

Daar den geheelen voet, de hand of andere leden :

Wat eene droeve zaak voor kind of vrouw of man,

Die zonder werken niet den kost bekomen kan.

En is 't ook niet gebeurd dat na zeer luttel dagen,

Veroorzaakt is de dood?... De doode zal 't niet klagen.

Zoo hand'len is geen kunst, dit is zeer licht geleerd :

Die anders niet en kan, wordt niet met recht geëerd.

Wat is de ware kunst? te heelen zonder snijden.

Dit is hetgeen ik doe, en zoo verzacht ik 't lijden....

God lof! tot dezer uur is alles wel vergaan,

Met de remediën die in dit boekken staan.

Gebruik die vrijelijk, voor u en andre menschen,

Die zijn in pijn en angst, die naar genezing wenschen;

Vrees deze Zalven niet, zij zijn niet pijnlijk.

Maar wel van groote deugd en onverbeterlijk.

DE NIEUWE TROOST DER ARMEN

BEHELZENDE

LICHTE EN SOUVEREINE REMEDIËN TEGEN VERSCHIEDENE
ZIEKTEN, WONDEN, GEZWELLEN EN ANDERE
KWALEN VAN 'T MENSCHELIJK LICHAAM.

EERSTE HOOFDSTUK.

Om Balsem te maken, moet men nemen :

1. Eene halve pint Olijfolie, gezeid Boomolie.
2. Eene once rood Selderhout, fijn gestampt of gemalen.
3. Eene once geel Was.
4. Eene once Peterolie.
5. Eene once Spijkolie.
6. Een half muddeken (of maatje) Rozenwater.
7. Een half vierendeel Venetiaansche Terpentijn.

Men neemt vooreerst een nieuw aarden steertpanneken, dat omtrent drij pinten nat kan inhouden; doe eerst de Olijfolie daarin met het Was wat in stukken gebroken, stel dat op een komfoor om te smelten, doe intusschen het Rozenwater in eenen schotel, giet daar het Terpentijn in en roer zoolang met een mes, tot dat de Terpentijn wit is. Als het Was in de Olie in de steertpan gesmolten is, doe dan daar eerst het rood Selderhout bij, dan de Peterolie en Spijkolie, en dan het Rozenwater met den Terpentijn; laat het al te zamen een uur koken,

tot dat het niet meer opkomt en het schuim vergaat; het moet dan geperst worden door eenen groven linnen doek.

Gedurende dat het op het vuur staat om te koken, moet men altijd zorgen om te roeren, opdat het niet overloope.

Korte aanwijzing van de zonderlinge kracht, deugd en eigenschap van dezen wonderbaren Balsem (Ugentum mirabile), die meer in eenen dag geneest, als andere zalven in twee of drij dagen.

Ten eerste, deze balsem versterkt het hoofd en het lichaamsgestel der menschen van wegens zijnen edelen reuk; hij verdrijft de zwijmelingen en de pijnen des hoofds, wanneer men daarmede 's avonds en 's morgens het hoofd bestrijkt waar de pijn het hevigste is; ook een weinig in de neusgaten gesteken, en den reuk wel in het hoofd opgetrokken, verdrijft de inwendige hoofdzweer (cathère) en vochtigheid des hoofds, zoo ook de losse hoofdzweer, met de eene of andere zijde van het hoofd die lijdend is te bestrijken, zal het op korten tijd genezen.

Deze balsem doet ook de pezen en zenuwen des hoofds ontsluiten en versterkt het gehoor der menschen: daartoe neemt men wat schaapswol met dezen balsem vet gemaakt, en men steekt het in het oor: het geeft op korten tijd verlichting.

Voor de tandpijn, bestrijkt men met dezen balsem de kaak of de kin langs waar men pijn heett, het zal op staanden voet verzachting geven en de pijn op korten tijd verdrijven.

Deze balsem is ook goed voor oude en jonge lieden, die groote pijn of steking in de leden, aan de borst of de maag hebben, hetzij koude humeuren in armen, beenen of andere plaatsen van het lichaam, met dezen balsem gestreken, zal alles licht genezen.

Die in de zenuwen of vleeschaderen eene opgestoptheid krijgen, alsook die de hand overgrijpen, eenen voet, vinger of hand verstuikt of vertreden heeft, ook voor stijvigheid of gezwel in de lidmaten, alsmede die het paternosterbeen verrekt hebben en waar eenige druppelen bloed tusschen de gewrichten zijn gekomen, die strijken hen 's morgens en 's avonds met dezen balsem: hij zal hun verzachting brengen en genezen. In zulk geval is het ook goed eene plaaster of ceroone van de bruine zalf (zie hoofdstuk 2) te leggen, en als er ergens brand in is, dan mengt men wat Tritum (zie hoofdstuk 5) met den balsem, om den brand te dempen; ook is het goed de lidmaten in beweging te houden zooveel het mogelijk is.

Deze balsem verdrijft ook alle juksel, hairworm, ruiigheid, schurftigheid en kwaadzeer der hoofden.

Vrouwen, die verzworene borsten hebben, of hetzij gebroken of gekloofde tepels, die strijken hen tweemaal daags; hij houdt de zweren rein en heelt uit den grond op.

Op de zeere tepels is bij ondervinding gebleken dat de brandzalf (zie hoofdstuk 4) nog beter bevonden is.

Deze balsem is ook goed voor die gevallen heeft, of die van een paard geslagen is, of die van een geworpen steen zoowel getroffen wordt, dat het van buiten zwart uitgeslagen is, hetzij ook van te overheffen of arbeiden, die strijken hen tweemaal daags op de plaats waar de pijn is; het zal zeer gauw hersteld zijn.

Deze balsem is ook zeer goed om op den navel en in het hangen van den buik te strijken, voor het koliek of de darmpijn, voor de wormen, die daar van vergaan, en voor harde dikke buiken, hetwelk dikwijls plaats heeft bij jonge kinderen; met dezen balsem gestreken, zullen zij spoedig verminderen.

Deze balsem geneest ook alle versche wonden of gezwellen, als : een kind dat eene buil valt, met eens of tweemaal te strijken, is het genezen; een weinig van de brandzalf (hoofdstuk 4) met wat van dezen balsem gemengd, is ook goed voor versche wonden; daarmede eene plaaster (hoofdstuk 2) gestreken en er op gelegd, zal gauw genezen; doch men neemt balsem alleen om de wiken vet te maken.

Als iemand eenen slag of stoot in de oogen krijgt, waardoor er gevaar is van de oogen te verliezen, neem eene raap, schrab ze met een mes zoo fijn als het mogelijk is, doe dat in een aarden steert-panneken met wat olijfolie en laat ze op het vuur wat ineenmengen, dat gedaan zijnde, neem daarvan wat warm tusschen twee fijne doekskens, leg dit op het oog 's avonds voor in den nacht, en voor in den dag, neem zooveel balsem als Tritum (hoofdstuk 5), meng dat wel en strijk daarmede 's morgens de oogen, sluitende de schelen, van onder en boven, zoo ook op den middag; leg er 's avonds wederom van de raap op, een weinig gewarmd, en gij zult op korten tijd beternis vinden.

Verders als er in eenen arm, been of ander gedeelte van het lichaam een slijmachtig of koud humeur valt met eene aanhoudende koude, dat van dit gedeelte het vleesch vergaat en geheel flauw wordt, neem dan van dezen balsem en strijk er mede 's morgens en 's avonds zooverre de koude en groote zwakheid zich uitstrekt, en leg daarop eene ceroone van de zalf van hoofdstuk 2. Als men wil strijken, moet men de ceroone afnemen, en na gestreken te hebben, ze wederom opleggen; na het vermaakt te hebben, legt men altijd denzelfden doek met de vette zijde naar den kant van het lichaam, en de lijdende plaats wordt allengskens hersteld.

Deze balsem is ook goed voor de alledaagsche koorts, ook de tweedaagsche, drijsdaagsche en vier-

daagsche koortsen worden er mede genezen : neem er 's avonds de grootte eener paardenboon van in met wat wijn of brandewijn; maak dan eene plaaster van eenen duim vierkant op grauw papier drij- of vierdubbel gevouwen, met dezen balsem wel vet gemaakt en leg die op den polsader, (van een man op den rechten arm, en eene vrouw op den linken arm); laat ze liggen met eenen doek daarop genaaid gedurende negen dagen, het zal u met Gods hulp tot uwe eerste gezondheid brengen, gelijk het aan verscheidene personen gebeurd is en nog gebeurt.

Er zijn wel is waar menschen die er van innemen, en de koortsen, voordat de negen dagen verschenen zijn, verliezen; maar er zijn ook anderen, wier koortsen te zeer ingeworteld zijn, dat ze na de negen dagen niet achter blijven; in dit geval, versch de plaaster of leg eene andere, en zij zullen voorzeker achterblijven. Deze plaasters zijn goed voor jong en oud. — Maar voor de derdedaagsche koorts is het goed en volstrekt noodig een klein medicijntje van Jalap te nemen.

Deze balsem is ook goed voor die hun van binnen zoodanig gekwetst hebben, dat er eenig geronnen bloed in het lichaam is, alsof er eene rib gebroken ware; in dit geval nemen zij er 's avonds de grootte van eene paardenboon met wat brandewijn in, en 's anderendaags zal men groote bate vinden; indien men niet genezen is, mag men dit wel twee- of driemaal verrichten, en ook van buiten strijken waar de meeste pijn is; men zal zijne vorige gezondheid herkrijgen gelijk meermaals ondervonden is.

Deze balsem is ook goed voor die het koliek of hevige buikpijn, krampen of het pleuris hebben : deze nemen er de grootte eener goede paardenboon van in met wat wijn of brandewijn, en strijken de zijde met wat van dezen balsem, waar hun de pijn meest drukt; de koliek stilt op korten tijd en het

pleuris zal des anderendaags voorbij zijn; men moet den balsem leggen op de zijde waar het pleuris is.

In tijd van pest of eenige kwade ziekten, is het goed de neusgaten een weinig te strijken voor het uitgaan des morgens, zoo ook in de slapen van het hoofd, dan is er geenen nood van licht bevangen te zijn of de ziekte te betrapen.

Deze balsem is ook zeer goed voor het overgeven of braken: de borst met dezen balsem wat gestreken en eene ceroone daarop gelegd van de bruine zalf (hoofdstuk 2), dan die laten liggen, zal het overgeven doen ophouden.

Deze balsem is ook eene souvereine remedie voor de sciatische waters; neemt acht waar die hunnen oorsprong nemen: als de waters uit het hoofd komen langs het ruggebeen, dan moet men den hals bestrijken, en als die van de schouders komen naar de handen, dan moet men aan de schouders strijken, dat is te zeggen, dat men altijd naar de lidmaten moet strijken waar zij hunnen oorsprong nemen; dat nu 's morgens en 's avonds gestreken hebbende, leg er eenen doek op, en men verzuimt niet van in het strijken altijd denzelfden doek te leggen met de vette zijde op het lichaam, gij zult op korten tijd genezen. Als de waters nederwaarts zinken, volgt men in het strijken der lidmaten nederwaarts, en zij worden alzoo uitgedreven, gelijk gebeurd is aan personen die drij weken lang met slaaplakens hebben moeten verlegd zijn, en tot hunne volle gezondheid zijn gekomen; maar voor personen die wat brandig van natuur zijn, moet den balsem om te strijken met wat Tritum gemengd worden.

Men moet bemerken, als iemand eene valling, stijfte of koud humeur heet, die mag hem met dezen balsem strijken, maar hij mag nooit te vet gebruikt worden: hij zal zeer licht genezen; maar als er de rooze bijslaat, moet men den balsem achterlaten en

dagelijks wei van botermelk nemen, en daarin een handvol groene pelle van vlienderhout koken: men schraapt eerst de grauwe pellen af en men neemt de groene, men legt dan van tijd tot tijd warme doeken daarop, die door dit wei getrokken zijn; als zij droog zijn, moet men die veranderen en door het water trekken, om den brand te verdrijven. De rooze voorbij zijnde, neemt men dan zooveel van de brandzalf (hoofdstuk 4) en men mengt die te zamen om te strijken, gelijk bij dagelijksche ondervinding bewezen wordt.

Als er eeniggezwel, etterbui, of zweer in de hand, den arm of het been komt, of eenen gezwollen voet, of op andere plaatsen, strijk met dezen balsem; in geval het binnen een of twee dagen niet verdwijnt, leg dan ook eene plaaster van de bruine zalf (hoofdstuk 2), het zal dan wel vergaan of ten hoofde trekken; laat nooit eenig gezwel of zweer open snijden; maar om stillekens open te breken, leg liever een papken op de plaaster van witte moluwe of kaasjeskruid, kervel van de eerste snede, violette-bladeren, raaploof, een mutteken plane, veugelkruid en een weinig boter; open zijnde, gebruikt men den balsem en de plaaster alsvoren; maar als er brand in is, moet men den balsem met wat Tritum mengen, om zoover de pijn strekt rondom te strijken, maar de wieken moeten met balsem alleen vet gemaakt worden.

Op deze manier worden ook de borsten van de vrouwen genezen als er eenige valling in komt.

Als men de kruiden in den winter niet vindt, of als ze geene kracht hebben, laat men een raapken of twee met het binnenste loof in botermelk heel zacht koken, dit dan gemorfeld met kleine brokskens boter, is zeer goed om de gezwollen te doen uitbreken, 's morgens en 's avonds veranderende en warm op het gezwel gelegd. Men kan geen beteren pap maken om gezwollen te doen uitbreken. Want

op eenig gezwel of verzwering fermentatiën te leggen of iet dat trekt, gelijk in 't gebruik is, dat prijs ik niet om reden dat men al de humeuren van het lichaam naar de plaats trekt, die lijdend of ontsteld is, en men kweekt aldaar een groot gezwel of verzwering, en als dit gekweekt is, het eerste is dan opensnijden. De koorts en slaan er in en somwijlen komt er eenen grooten brand bij, die men niet afweren kan, en dan is het te laat geklaagd, zooals men bij verscheidene ondervindingen gezien heeft, of ten minste als het goed uitvalt zal men den lijder voor eene maand of twee te bed moeten leggen.

Als iemand zeer dikke lippen of neus heeft, zoo van vorst of anderszins, men neemt wat van dezen balsem en van de brandzalf (hoofdstuk 4); te zamen gemengd, strijk de lippen of neus daarmede, zij zullen zeer licht genezen; maar als er iet is dat ziltige of waterachtige humeuren zijn, of er brand in is, men neemt in plaats van balsem, wat Tritum (hoofdstuk 5) met wat brandzalf om te strijken; voor het strijken is het goed wat te baaren met een weinig water en azijn wat gewarmd of wel brandewijn.

Als iemand onverwachts in het lichaam eene hevige pijn krijgt, die nemen van dezen balsem de grootte eener paardenboon in met wat wijn of brandewijn: de pijn zal op korten tijd stillen; zoo ook de koliek en het pleuris, gelijk bij dagelijksche ondervinding blijkt; het is ook goed met dezen balsem op het lichaam te strijken waar de meeste pijn is.

Als iemand, hetzij man of vrouw, een ongeval in het middengedeelte krijgt, dat hevig opzwellt, gelijk hedendaags veel gebeurt, dan neemt men zooveel van den balsem als van de brandzalf (hoofdstuk 4); men moet die te zamen mengen om de deelen te strijken, waarmede zij zeer licht genezen; maar als er brand in is, moet men wat Tritum (hoofdstuk 5)

daarmede mengen, en van gelijken voor al andere lidmaten, die wij uit kieschheid hier niet kunnen noemen. In elk geval kan men niets beter gebruiken.

Ook als het middengedeelte, hetzij van mannen of vrouwen, komt op te zwellen als eene blaas en dat het water is, men mag dat niet aftrekken, uit vrees van verzwering, maar men moet een medicijntje nemen van Jalap, hiervoren beschreven, om de wateren af te drijven; men moet het middengedeelte 's morgens en 's avonds strijken met Tritum (hoofdstuk 5) en brandzalf (hoofdstuk 4), van elk evenveel te zamen gemengd, en er altijd een zuiver doekskan doen; het zal op korten tijd genezen.

Als iemand door gezwel een voet, hand, vinger, knie of andere lidmaten stijf staan, hetzij met groote pijn, of zonder, en gezwollen is of niet, doe anders niet als eens daags met dezen balsem strijken, en eene plaaster van de bruine zalf (hoofdstuk 4) daar altijd opgelegd; en als er brand in is, meng wat Tritum met den balsem, het zal in korten tijd genezen zijn.

Zoo ook als iemand overvallen wordt met eene verkoudheid van het hoofd tot de teenen toe, dat hij niet een lidmaat kan verroeren, gelijk het gebeurd is aan eenen landsman te Moortseele bij Kortrijk, die eene verkoudheid gehad heeft dat hij zoo stijf werd als een stuk hout, die heeft niets anders gebruikt als dezen balsem, in dezer voege: hij heeft de grootte van twee groote paardenboonen ingenomen met wat brandewijn, en hij heeft hem laten strijken met dezen balsem voor een heet vuur, op al de lidmaten en plaatsen waar hij de meeste pijn gevoelde, zoo vervolgd hebbende in het strijken eens daags en met eenige dagen de grootte eener paardenboon in te nemen, heeft hij zijne volle gezondheid bekomen, nadat hij langen tijd te bed had gelegen en nergens hulp had kunnen vinden.

Het is dikwijls aan verscheidene personen gebeurd, die eene verkoudheid gehad hebben in den arm, van den elleboog tot de toppen der vingers, dat de arm en vingers als van hout waren, zonder ze te kunnen verroeren: ze zijn ook door dezen balsem op drie dagen hersteld geweest.

Insgelijks als iemand overvallen wordt met eene verkoudheid over het geheele lichaam, of armen en beenen, dat zij hun niet kunnen verroeren van de pijn, men moet niet al het bloed aantrekken en sterk purgeeren, gelijk dikwijls gebeurt, waarmede die personen krachteloos worden gesteld, maar men moet alleenlijk de leden en lidmaten, die grootelijks zeer doen, met dezen balsem strijken; en als er kleine roode porrekens komen, dat is als de balsem begint te werken, dan moet men de porrekens met Tritum strijken, als men met balsem heeft gestreken zoo zullen die porrekens van 's anderendaags al weg zijn en de kranke in korten tijd hersteld wezen.

Men moet ook bijzonderlijk opmerken als er iemand gevallen heet, gekwetst of een slag heet ontvangen, dan moet men aanstonds met dezen balsem strijken, gedurende twee of drie dagen 's avonds en 's morgens; inwendig gekwetst zijnde, moet men 's avonds van dezen balsem innemen de grootte eener paardenboon met een glas wijn of brandewijn, en ook de zijde strijken waar gij de slagen ontvangen hebt; men mag dit ook wel twee- of driemaal innemen, en gij zult genezen, al was er ook eene ribbe gebroken.

Deze balsem is ook goed voor iemand die pijn in de keel heet; men strijkt zich twee of drie dagen, 's avonds en 's morgens, en men is al gauw genezen; of als de brand te groot is, moet men een gele wortel, ook karotte genoemd, geheel malsch koken en die morzelen met een weinig boter, daarvan wat warm leggen op de keel, als deze met balsem wat gestreken is.

Ook als er iemand een splinter of doorn in eenig lidmaat heeft steken, dat hij het strijke met dezen balsem, eene plaaster (hoofdstuk 2) daar op legt en eens daags vermaakt, aldus zal hij na korten tijd den doorn daaruit kunnen trekken.

Voor het graveel is ook goed den onderbuik met dezen balsem te strijken.

Deze balsem is ook goed voor iemand die in eenig lidmaat eene lamheid krijgt: hij strijkt zich met dezen balsem tweemaal daags en legt eene ceroone van de zalt (hoofdstuk 2) daarop; als er brand in is, moet men wat Tritum met den balsem mengen, en als men de lidmaten wat in beweging kan brengen, worden zij te spoediger hersteld, gelijk dagelijks ondervonden wordt.

Hij wordt ook gebruikt in hevige verkoudheid, hetzij aan armen of beenen, waar het ook wezen mocht en zelfs al lang heet geduurd, vervolg maar die met den balsem te strijken en altijd denzelfden doek daarop te leggen, zoo zal men gauw genezen.

Deze balsem is ook zeer goed voor personen die bloed spuwen; die nemen de grootte eener paardenboon van dezen balsem in met een lepel brandewijn, 's avonds bij het slapen gaan, twee of drie dagen achter elkander, zij zullen bate vinden en haast hersteld zijn.

Voor personen die eenige klieren of vallingen hebben onverschillig waar, met dezen balsem gestreken, 's morgens en 's avonds, zullen zeer licht en zonder ongemak vergaan.

Deze balsem met wat Tritum gemengd, stilt de onverdragelijke pijn van het podagra, gezegd erdentijke of het pootje, als men het daarmede 's avonds en 's morgens wat strijkt. Ook de ceroone van de zalf (hoofdstuk 2), is zeer goed tot het stillen der pijn.

Deze balsem trekt somwijlen ook eenige porrekens op: in zulk geval moet men niet achterlaten te strij-

ken, het is een goed teeken dat den balsem zijne werking doet; neem maar wat Tritum (hoofdstuk 5) en strijk daarmee het gezwel of de wonde, en de porrekens zullen des anderendaags weg zijn, ook van gelijken als er ergens eenigen brand is in kwetsuren of gezwellen, men mengt wat balsem met Tritum waarmee men ze strijkt, en zoo is des anderendaags den brand al uitgetrokken.

Om de nagelzweer te genezen, neemt men wat balsem met Tritum te zamen gemengd om te strijken; men neemt dan plaasters van de zalf (hoofdstuk 6) om ze verder te genezen.

Als iemand de vijt krijgt, ook gezegd gangrene en koudvuur, men moet het niet opensnijden, maar alleenlijk strijken met balsem en Tritum te zamen gemengd, en eene plaaster van de zalf (hoofdstuk 2) daarop leggen; maar ziende dat het niet open gaat, maak dan een papken van de kruiden hiervoren gezegd bladz. 11, tot dat de duim of vinger open is; gebruik dan wederom de plaaster en de zalf om te genezen, en het zal u voorzeker helpen.

Velen zeggen dat het moet open gesneden en het eerste lid van den vinger of den duim zal moeten afgezet worden, maar dit is niet zoo, daar het met deze remedie anders ondervonden wordt.

Deze balsem is ook zeer goed voor die van eene geraaktheid of beroerte geslagen zijn: men strijkt het gedeelte dat lijdend is, en het wordt in staat gehouden of geneest gelijk ondervonden is.

Deze balsem is ook zeer goed als er iemand eene vallings of catarrhe (zinking) in het hoofd heeft, of eene hevige tandpijn; dat hij die zijde strijke, zoover als hij de pijn gevoelt, 's morgens en 's avonds; met twee- of driemaal te strijken, zal hij verlichting gevoelen of genezen zijn; insgelijks die eene groote verstoptheid in het hoofd heeft, moet het voorhoofd strijken, hij zal op korten tijd in de hersenen beter-

nis vinden; en als er veel water uit den neus loopt, mag hij dien ook strijken: alles zal weldra genezen.

Die door vallings of tandpijn eene dikke kaak krijgen, mogen die niet opensnijden, gelijk men maar te dikwijls doet, maar men moet die met Tritum en balsem te zamen gemengd strijken, en zoo die in den mond zeer gezwollen is, neemt men vijt of zes vijgen, deze open gesneden, laat ze koken in wat versch gemolken melk, en daarvan een stuksken in den mond tegen de kaak gelegd langs de ontstelde zijde, zal het gezwel doen vergaan of stillekens uitbreken langs den mond, en alzoo op korten tijd genezen. Men moet de vijgen alle twee of drij uren ververschen.

Een gezwel of eene koude vallings, die groot en hard is, waar niet veel materie of etter uitkomt, moet niet gesneden worden, maar alleenlijk met dezen balsem gestreken zijnde, zal zachtjes vergaan.

Voor iemand die eene kwade borst heeft of eene vallings op de borst, is het goed die wat te strijken met dezen balsem, zoo ook een- of tweemaal 's avonds de grootte eener paardenboon in te nemen met wat wijn of brandewijn, waarmee vele personen hunne vorige gezondheid hebben herkreten.

Als iemand gekwetst of geschoten is geweest en na eenigen tijd inwendige groote pijnen heeft, door kwaad weder of anderszins, die neemt 's avonds de grootte eener paardenboon van dezen balsem in met wat brandewijn, en strijkt zich van buiten waar de kwetsuur is geweest; als hij des anderendaags niet hersteld is, mag hij dit twee- of driemaal hernemen, het zal hem voorzeker helpen, zooals het na verscheidene proeven ondervonden is.

Die inwendig in het lichaam eenige kwalen, gezwel of apostume (zweer) gevoelt, die neemt twee of drij dagen achter elkander van dezen balsem in, de grootte eener goede paardenboon, met wat brande-

wijn, en legt zich om te slapen op de zijde waar de pijn is, en strijk den balsem waar de pijn is van buiten, maar men moet eenen doek leggen waar men strijkt en zorg dragen in het strijken altijd denzelfden doek te leggen met de vette zijde waar de pijn is, zoo zal het gauw genezen.

Men moet in acht nemen, dat in het heelen of genezen van gezwollen of wonden waar eene opening in is, er niet verder moet in gesneden worden. Als er hardheid, materie of holligheid omtrent de wonde is, moet men altijd in het vermaken met den vinger of de hand strijken, waar de materie ligt; hetzij van onder of van boven of ter zijde: men zal die zoo stillekens uitdrijven door de wonde, en dan eene wiek met dezen balsem vet gemaakt in de wond steken, volgens de grootte van de opening, en met wat balsem strijken, zoover de pijn zich uitstrekt, en zoo groot het gezwel of de wonde mocht wezen: en als er brand in is, meng wat Tritum met balsem om te strijken, en leg er eene plaaster op van de zalf (hoofdstuk 2); dat eens daags vermaken, tenzij dat er te veel materie kwam: hoe groot de wonden ook zijn, kunnen zij alzo genezen worden, want den balsem rondom gestreken, geneest genoeg van binnen en brengt de materie voort, als men maar de wonde wel zuivert en de materie uitdrijft, zonder ook brandewijn te gebruiken. Deze zalven zijn er zeer goed voor.

De verouderde kwade beenen, die zelfs vele jaren geduurd hebben, moeten ook op deze manier behandeld worden, zij zullen op korten tijd genezen. Ook moet men die somtijds afbaaien met pellen van vlienderhout in wei van botermelk gekookt, om den brand te weren en de wonden te zuiveren: men mag ook een medicijntje van Jalap nemen om het lichaam te zuiveren.

Men mag wel in het verzorgen den balsem met

Tritum mengen, het is zeer goed om rond de opening te strijken: hij zal den brand verwijderen, zoowel in gezwollen als andere ongevallen.

Als iemand eenig ongeval krijgt, dat zeer opzwellt met grooten brand, neem dan een weinig balsem en wat meer Tritum als balsem en strijk daarmede 's morgens en 's avonds, en de brand, daaruit zijnde, neem dan meer balsem als Tritum, zoo zal het gezwel vergaan, op wat plaats van het lichaam het ook moge wezen, en als het niet helpt, mag men eene ceroone leggen van de zalf (hoofdstuk 2). Gij moet niet anders gebruiken: zoo ook als iemand eene valling of verkoudheid in den knie heeft, hetwelk dikwijls gebeurt.

Deze balsem mag tot alles gebruikt worden, uitgenomen voor den vorst en de verbrandheid, waartoe de brandzalf zeer dienstig is, hierna beschreven, (hoofdstuk 4), en de bruine zalf, (hoofdstuk 2).

Als er eene lating in den voet of arm verzwert, neem dan niets anders dan balsem en Tritum te zamen gemengd om te strijken, en eene bruine plaaster daarop gelegd. Als het open gaat, zal er eenen druppel bloed vijf of zes uitloopen, ter oorzaak dat de lating niet wel gezuiverd is geweest: men moet vervolgens met het strijken van den balsem en het leggen der plaaster voortgaan.

Ik raad nogmaals eenieder, die eenige pijn in het lichaam krijgt, hetzij aan de maag, de borst, den buik, steekten in de zijde, alsook een slach van pleuris, koliek, eindelijk wat het ook zij, dat zij de grootte eener paardenboon van dezen balsem met wat wijn of brandewijn zouden innemen; zij zullen beternis vinden; en als het met de eerste maal niet gebeterd is, moet men dat 's anderendaags nog eens innemen. Zoo zal men meer en meer de kracht van dezen balsem ondervinden, en of er eene rib gebroken ware, het zal genezen.

In het strijken moet dezen balsem niet te vet gebruikt worden.

Als iemand pijn aan de maag heeft, waardoor den appetijt vermindert, of als men niet kan eten, men moet maar eens of tweemaal met dezen balsem strijken van aan den hertenput tot aan den navel, 's avonds in het slapen gaan, en van des anderen-daags zal de maag hersteld zijn.

Als iemand eene valling in het oor heeft of eenig gebrek in het gehoor, men neemt wat van dezen balsem, men strijkt het hoofd rond het oor, en men steekt een klein wieksken in dezelve, met dezen balsem vet gemaakt; men geneest daar spoedig mede.

Als iemand door de hand, den arm of het been wordt gesteken, met priem, degen of mes, die strijken dezen balsem met wat Tritum gemengd rond de lijdende plaatsen, stekende langs wederzijde eene wiek met dezen balsem vet gemaakt, en ook langs wederzijde eene plaaster van de zalf (hoofdstuk 2) er op gelegd, het zal in weinige dagen genezen, zooals dikwijls bij ondervinding gebleken is.

Ook als er iemand in de lieschen of in het hangen van den buik, groote pijn heeft, zoo ook dat zijn water hem ontloopt, of dat men vreest van gebroken te zijn, of ook in 't eerst als men eene breuk krijgt, strijk met dezen balsem 's morgens en 's avonds, het zal gauw hersteld zijn.

Als iemand een gezwel krijgt of de gedaante van eene wan, men moet maar met dezen balsem strijken, en altijd eene ceroone gebruiken van de zalf (hoofdstuk 2), het zal allengskens het gezwel doen vergaan gelijk dikwijls ondervonden is.

Als iemand het flerecijn in den rug heeft, dat hij zich met dezen balsem strijke, en het zal genezen.

Als iemand in den winter aan de schenen of beenen gekwetst is, of dat de beenen van het vuur wat verbrand zijn, moet men wat balsem en brand-

zalf te zamen mengen en daarmede de wonden strijken, en plaasters van bruine zalf daarop leggen, zij zullen zeer wel en haastig genezen.

Voor de vrouwen moet men brandzalf gebruiken zonder balsem.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Hoe men de Bruine Zalf moet maken, zeer dienstig tot plaasters en ceroonen.

1. Een vierendeel ongepijnt Was.
2. Eene pint Olijfolie.
3. Eene halve pint drooge Ceruse.
4. Eene once kamfer fijn gestampt.

Neem eenen nieuwen aarden pot, die omtrent drij potten nat inhoudt, stel die buiten het huis op een komfoor of lauwer, doe er de olie in en het vierendeel was, wat in stukskens gebroken of met een mes wat geschaafd, en dan laten smelten en wat koken; doe er dan allengskens de halve pint drooge ceruse in, laat dat zoo omtrent drij kwart uurs koken, tot dat al het wit schuim veranderd is in bruine blazen, hetwelk dan maar omtrent zeven minuten aldus mag koken; stel dan den pot van het vuur, en laat stillekens, nadat het wat verslagen is, met eenen lepel al roerende de kamfer in den pot van het papier afloopen, en na een weinig roerens, laat het stijf worden.

Deze zalf is zeer goed voor den vorst, of het zelfs blaren waren; als de plaaster daarop wordt gelegd, zal het niet opengaan, maar ze zal den vorst verdrijven; men laat de plaaster daarop liggen, en als het open is van den vorst, strijkt men de wonde met wat Tritum en brandzalf te zamen gemengd, en eene plaaster van de zalf daarop gelegd, zal men

daarmede van den vorst genezen, zooals dagelijks ondervonden wordt; men moet het maar overanderen dag vermaken.

Ook is het goed als het van den vorst niet open is, 's morgens en 's avonds te strijken met wat van de brandzalf: in tijd gestreken zijnde, doet zij den vorst teenemaal verdwijnen.

Als het ook zoo hard mocht vriezen, gelijk het in de jaren 1793, 1799, 1803, enz. gedaan heeft, dat er vele menschen vervrozen zijn, en andere die de handen, voeten en vingers zoodanig vervrozen waren dat ze nog zoo dik waren als na gewoonte, en weer anderen die hunne handen zoo stijf stonden, dat zij geen lid konden verroeren, anderen die hunne voeten open waren en stonken, dat men het niet verdragen kon, hebben niets anders gebruikt dan deze brandzalf. Des anderendaags gestreken, en eene plaaster van deze bruine zalf daarop gelegd, zal op korten tijd zeer goed genezen, maar als het bijna genezen is, mengt men wat Tritum bij de brandzalf, of er somwijlen wat brand in kwam.

Deze zalf is ook zeer goed voor eksteroogen; als ze wat gesneden zijn en eene plaaster daarop gelegd, zullen zij niet lang ongemak aandoen, maar verdwijnen.

Zoo iemand eenige verouderde kwalen heeft, die in kwaad weder pijn doen, gelijk dagelijks gebeurt, ze dan strijken met wat balsem en daar eene ceroone op gelegd, zullen zij op korten tijd zeer verzachten.

Zoo iemand een gezwel of kwaal heeft, waartoe men eene ceroone zou gebruiken, raad ik, dat men ze zou maken van deze zalf, en geene andere ceroone gebruiken; men moet de lijdende plaats altijd met een weinig van den voorgaanden balsem strijken; en zoo er brand in is, moet men er wat Tritum bij mengen, hetwelk goed bevonden is door personen, die niet een van hunne beenen konden verzetten.

Met een woord, deze zalf is goed voor alle wonden en gezwellen; en als er kwaad vleesch op de wonde komt, zoo mag men de groene zalf gebruiken (hoofdstuk 6), hoewel de bruine zalf nog voor best bevonden wordt.

DERDE HOOFDSTUK.

Om Zalven te maken voor het Kwaadzeer in het hoofd.

Neem voor vijf centen boter van rozen, en een dragma precipitat rubri, dat te zamen gemengd en de zeeren van het hoofd daarmede eens daags gestreken, zullen spoedig genezen.

Ook voor de zeeren in het hoofd, neemt men boter, laat die bruin worden, in eene pan op het vuur, dan op wijn-azijn gegoten, wel roeren tot dat het stijf is, en daarmede het hoofd gestreken, zoo zullen de zeeren haast genezen.

Maar het beste middel om de zeeren op het hoofd te genezen, hoedanig die ook mogen zijn, is deze: neem wat balsem (hoofdstuk 1) en even zoo veel Tritum (hoofdstuk 5), meng dat te zamen, en de zeeren daarmede overanderen dag gestreken zijnde, zullen op korten tijd, zonder pijn of het hair af te snijden, genezen.

Als de voorschrevene zalven te kostelijk zouden zijn, neem dan wat oude boter, hoe ouder hoe beter, smelt ze in eene pan en laat ze bruin worden, en giet ze op azijn; als deze boter stijf is, neem ze af; dan moet men Celiadone nemen met de wortelen en ze stampen, en de boter wederom laten smelten; gesmolten zijnde, giet het Celiadone-sap daarin en roer gestadig, tot dat het al stijf is, daarmede het hoofd alle twee dagen eens gestreken, de drooge roeffen wat afkammen, dan wederom strijken en

zoo vervolgen; de zeeren zullen haast opdroogen, zonder het hair af te snijden of te moeten uitgetrokken worden.

VIERDE HOOFDSTUK.

Om Zalven voor verbrandheid enz. te maken.

Men neemt een nieuw aarden steert-panneken, dat eene pint nat inhoudt, doe daar een vierendeel roet of eene roete kaars van een vierendeel in, hoe ouder hoe beter, doe daar een muddeken of maatjen olijfolie bij, laat dat te zamen koken, stel het dan van het vuur en laat het stijf worden. Als er iemand verbrand is, moet men maar alleenlijk met deze zalf 's morgens en 's avonds strijken, en als 't diep gebrand is, mag men daar boven plaasters van de bruine zalf (hoofdstuk 2) gebruiken; daarmede gestreken zijnde, zal de pijn seffens verzachten. Na de eerste of tweede maal met de brandzalf gestreken te hebben, is het zeer goed wat Tritum met de brandzalf te mengen, hetwelk te zamen zeer wel geneest. Voor het strijken moet alles altijd wel gezuiverd worden.

Deze zalf is ook zeer goed voor de zieken die doorleggen zijn: zij moeten maar eens daags wat gestreken worden en eene plaaster van de bruine zalf (hoofdstuk 2) daarop gelegd. De plaaster afgevaagd zijnde, kan voor drij of vier dagen dienen; ook zijn er velen die geene plaasters gebruiken.

Zij is ook goed voor den vorst: als het niet open is, strijk het dan maar 's morgens en 's avonds een weinig, het zal spoedig genezen; en leg er eene bruine plaaster op, of het blaren waren het zal niet opengaan; laat de plaaster maar liggen zonder er naar te zien, en alles zal wel te recht komen.

Als er iets open is van den vorst, is het goed het met deze zalf te strijken, en eene bruine plaaster als

voren er op leggen en het allen overanderen dag vermaken: hoe zeer iemand van den vorst is aangedaan, zal hij op korten tijd genezen. Het is ook zeer goed wat brandzalf met Tritum gemengd er op te leggen.

Zij is ook goed voor vrouwen die zeere tepels hebben: zij zullen op korten tijd genezen, zonder veel pijn of smart; zij kunnen niets beter doen dan zich met dezen balsem strijken; als er brand in is, meng wat Tritum er bij.

Voor personen die de speen of grooten brand in het fundament hebben, kunnen geen betere remedie vinden dan zich met deze zalf te strijken: zij worden zeer licht genezen, gelijk dikwijls ondervonden wordt: ja, personen die verscheidene jaren daaraan lijdend en van de chirurgijns verlaten waren, zijn op twee of drij dagen daarmede genezen geweest.

Die in kwaad weder armen, handen, beenen, voeten of lippen, zeer ruig gesprongen of gekloven hebben, die bestrijken dezelve des avonds bij het slapen gaan, en zij zullen des anderendaags genezen zijn.

Deze zalf is ook zeer goed voor die somwijlen waterblaren hebben, van verbrandheid of anderszins, die geven maar met eene naald wat opening om het water uit te loopen, en strijken het dan met deze zalf, zij zullen op korten tijd genezen zijn, bijzonderlijk de huisvrouwen in den winter. Als er brand in is, meng dan wat Tritum er bij, zij zullen zeer licht opdroogen en genezen.

Deze zalf wordt ook zeer dikwijls gebruikt met Tritum, als er iet is dat maar opdroogen moet, dat is in waterachtige humeuren, of waar de verzwering of gezwellen zeer droog en brandachtig zijn, zooals dikwijls bij gedaagde personen het geval is: zij moeten anders niet gebruiken als deze zalf.

Voor de kleine kinderen, die waterblaren hebben, is deze zalf beter als Tritum, om reden dat de Tritum voor de kinderen een weinig te bijtend is.

Ook is deze brandzalf goed wanneer de kinderen onder-smerten hebben; voor gedaagde personen is het onverbeterlijk; want na eens gebruikt te hebben, zullen zij dezelve meer gebruiken.

Deze zalf is ook zeer goed voor de zoogezeyde kertsmerst; ook om de voeten te strijken die van het reizen verhit zijn; met wat voorzorgen te nemen, zullen zij op de reis geen ongemak meer lijden.

Voor kleine kinderen, die van onder grooten brand hebben, neemt men venken-kruid in wat rivierwater geweekt, hetzelfde wat gewarmd en hun daarmede gewasschen als zij uit de doeken zijn, en dan wat gestreken met deze zalf, worden zeer licht genezen en de brand verdwijnt.

Voor iemand die de lippen of den neus gezwollen heeft, dat hij die strijke met deze zalf en een weinig Tritum er mede gemengd, zij is na vele proeven beter bevonden als den balsem (hoofdstuk 1); maar als er groote zwellings is, zoo moet er ook wat balsem mede gemengd worden, om het gezwel te verdrijven.

Als iemand met eenen kogel geschoten is, moet men wat van deze brandzalf nemen, met zoo veel balsem, en dat te zamen mengen om de wonde rondom te strijken; maar neem balsem alleen om de wiek vet te maken, en gebruik dan plaasters van de bruine zalf daarop, dat is zeer heilzaam.

En wat 't bijzonderste te bemerken is: De vrouwen, die na het verlossen van kinderen, of door den arbeid of somwijlen door onvoorzichtigheid wat gekwetst of geschonden worden, zullen met deze brandzalf twee- of driemaal wat gestreken, licht genezen.

En voor de vrouwen die deze zalf nog willen verbeteren, nemen van deze brandzalf zooveel als van den balsem, mengen die te zamen, en als er brand is, mengen ook wat Tritum er bij, tot welk einde voor de kraamvrouwen deze zalf onwaardeerlijk is.

De vrouwen, die van onder ontsteld of lijdend zijn, met deze voorgeschrevene zalf te gebruiken, genezen haastig.

De nieuwgeborene kinderen, die grooten brand aan het navelken hebben en dat niet geneest, moet men maar met dezen balsem strijken.

Ik raad de vrouwen aan, niet na te laten deze zalf na het baren te gebruiken, dewijl zij de lijdende of ontstelde deelen lichter zullen genezen en zich van de pijn verlossen.

Als bij iemand eenige kwade humeuren van het lichaam uitslaan, dat zij oploopping hebben met zilte waters, en een lichaam krijgen als eene schors, moet men van deze brandzalf en Tritum te zamen gemengd nemen en het daarmede strijken, alles zal spoedig herstellen.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Om goeden Tritum te maken.

Neem een vierendeel letarge fijn gemalen of gestampt, eene halve pint azijn, en een maatje olijfohe, dat te zamen in eene potkan gedaan, die van boven wijd is, en dat geroerd met een stoksken in vier deelen gesplitst, tot dat het al ineen geroerd en geheel dik is: het mag een weinig warm zijn, want dan mengt het beter.

Deze Tritum is goed voor waterachtige humeuren, of waar waters hunnen loop nemen, met het een- of tweemaal daags een weinig te strijken: en als er gaten zijn, moet men eene groene plaaster (hoofdstuk 6), er opleggen: zij zullen licht opdroogen en genezen.

Ook als er eenige gezwollen of wonden zijn waar grooten brand in is, meng dan een weinig van den balsem (hoofdstuk 1), met even zooveel van den

Tritum, om het gezwel of de wonde te strijken, den brand zal op korten tijd uitbreken.

De zoute waters en heelten met dezen Tritum gestreken, is zeer heilzaam; ook de jukte in wonden of gezwollen wordt er mede verdreven.

Voor nagelzweren, strijkt men maar de vinger met de zalf om te droogen, en men legt er eene groote plaaster op van (hoofdstuk 6) om te genezen: het zal op korten tijd hersteld zijn.

Met een woord, waar brand of eenige ziltige waters in wonden of gezwollen zijn, met den Tritum en de brandzalf (hoofdstuk 4) gemengd en dezelve strijken, zal den brand uittrekken en op korten tijd genezen.

Als iemand een slag van Lazarie of melaatschheid heeft, zoodat het lichaam vol drooge en natte zweren is, die nemen een medicijntje in van jalap, om te purgeeren, en strijken de zweren met Tritum, zij zullen al afvallen en opdroogen.

Voor iemand die zeeren heeft aan den neus, dat reeds lang heeft geduurd, is het goed een derde gedeelte balsem (hoofdstuk 1), en twee derde van dezen Tritum te nemen, en dat wel te zamen gemengd en zich er mede strijken, zullen de zeeren genezen.

Dewijl vele landslieden in den oogst aangetast worden door het kwenioen-kruid, gezeid: wilde comomille, zoodat zij de handen en armen vol brand en blaren hebben, dat zij somtijds niet kunnen werken, zij moeten maar zooveel Tritum als brandzalf nemen en die te zamen mengen, zich daarmede twee- of driemaal 's morgens en 's avonds strijken, en een doeksken daaraan doen; zij zullen spoedig genezen, maar men mag het niet openleggen, waardoor het meer gebeurt dat dusdanige personen kreupel worden.

ZESDE HOOFDSTUK.

Om de groene zalf te maken, bijzonderlijk goed voor gekwetste schenen en om het kwaad vleesch van de wonde te weren.

Neem een vierendeel ongepijnd was, en laat dat smelten in eene nieuwe aarden steertpan, die eenen pot nat kan inhouden; gesmolten zijnde, doe er dan een dragma en half klein gestampt spaansch groen in, roer het opdat het wel mengt, doe er dan nog een maatjen olijfolie in: al te zamen gesmolten zijnde, roer het dan met een stoksken tot dat het stijf is, en opdat het te beter stijf zoude worden, zet de pan in koud water, gij zult u met deze zalf zeer wel bevinden.

Het spaansch groen moet voor het stampen eerst op eene warme vuurschup gedroogd worden.

Deze zalf wordt gebruikt als iemand zich gekwetst heeft aan de schenen, alsook aan andere deelen des lichaams: men maakt van deze groene zalf eene plaaster, en indien er in eenige wonde waterachtige of ziltige humeuren hunnen loop zouden nemen, of als er kwaad vleesch in eenige wonde komt, is deze zalf dienstiger dan de bruine, ter oorzaak dat zij het kwaad vleesch meer wegneemt.

Als er diepe wonden zijn, moet men eene wiek met den hiervorenstaanden balsem vet maken en in de wonde steken, ze dan met dezen balsem zoover de pijn zich doet gevoelen strijken, en er eene plaaster van deze groene zalf opleggen; maar indien er eenigen brand in kwam, dan moet men den balsem mengen met den Tritum van elk evenveel om te strijken, maar men mag het niet mengen tot het vet maken van de wiek.

Waarschuwing.

Als er eenige personen zijn die deze voornoemde zalven, te weten : de Balsem (hoofdstuk 1), de Bruine Zalf (hoofdstuk 2), om het Kwaadzeer in het hoofd te genezen (hoofdstuk 3), de Brandzalf (hoofdstuk 4), de Tritum (hoofdstuk 5), en de Groene zalf (hoofdstuk 6) in de voorgeschrevene manieren gelieven te gebruiken, hetzij in welk geval het mocht wezen, die hebben dan geene andere geneesmiddelen noodig als de voorgeschrevene zalven, dewijl alle gezwellen en wonden, zonder te snijden, of er fermentatiën of zware treksels op te leggen, of er brandewijn in te spuiten, hetwelk de lijdens groote pijn doet, tot nu toe genezen zijn geweest, en met de genade Gods nog genezen zullen, gelijk bij ondervinding bevonden wordt.

Ik wil den gebruiker van deze zalf ook waarschuwen, dat hij door het gebruiken van al de voorgeschrevene zalven, niet bevreesd moet zijn dat er ergens eenige verzwering zal komen, aangezien het tot nu toe nog niet gebeurd is.

In geval er iemand van deze zalven kwam te maken en dat de hoeveelheid voor zijn huisgezin te groot zou wezen, verzoek ik hem den armen er van mede te deelen.

Daar de namen van eenige kruiden of gewassen, tot het maken van den Balsem en Zalven, in sommige streken anders zouden kunnen genoemd worden, alsdat zij hier zijn opgegeven, en men ze bijgevolg niet kende, ware het zeer dienstig, vooraleer men de zalve maakt, bij Drogisten of oude menschen, die er kennis van hebben, te rade te gaan.

TWEEDE DEEL.

VERSCHEIDENE REMEDIËN, ZEER DIENSTIG TOT HET
GENEZEN VAN VELE KWALEN.

Remedie tegen het Wild Vuur.

Neem Tritum (hoofdstuk 5) en even zooveel brandzalf (hoofdstuk 4), dit te zamen gemengd en daarmede het lichaam gestreken, men zal terstond verlichting gevoelen en op korten tijd genezen, zooals bij ondervinding gebleken is. Rakende dat men zegt dat personen die 't wild vuur hebben, zouden moeten met bloed gestreken worden, dat is bedrog.

Voor iemand die het Water heeft.

Neem een half muddeken of maatje franschen brandewijn in een welgestopt fleschken, en doe er twee dragmas fijn gestampte jalap in, en roer dat van tijd tot tijd; 's zomers moet het vier-en-twintig en 's winters acht-en-veertig uren weeten, dat is, tot dat den brandewijn geelkleurig wordt gelijk kleinbier, dan is het goed; neem dan 's morgens er de helit van, het stillekens afgietende zonder dat het poederken mede komt, en men zal omtrent twee uren daarna purgeeren. Men mag zes of acht dagen daarna de andere helft nemen, en zoo het water niet weg is, moet men dit op dezelfde manier eenigen tijd onderhouden, en de gezondheid zal terugkomen.

Als men het water in de beenen heet, moet men die strijken met Tritum en brandzalf te zamen gemengd : de beenen zullen aldus opdroogen.

Men moet acht nemen dat, als iemand deze medicijnen genomen heet, hij niet mag liggen : men

moet in den winter wat in het warm blijven, dewijl de medicijnen door de koude niet zouden werken.

Dit medicijntje van jalap is ook zeer goed voor personen die kwalijk te pas zijn, hetzij aan de borst, aan de maag, aan den buik of elders, of die geenen appetijt hebben, dat zij dit medicijntje nemen, en zij zullen hunne vorige gezondheid en appetijt terug bekomen; bijgeval men niet geheel hersteld is, mag men wel de andere helft nemen zes of acht dagen later.

In een huisgezin, die belieft een muddeken te stellen met drij dragmas jalap, hoe ouder het is hoe beter, en dan, als iemand onpasselijk wordt, moet men maar het vierde van een maatje nemen, of die sterk is van natuur, mag wel wat meer nemen, zonder het poederken te gebruiken, en zoo zal hij zich zelven gezond maken.

Deze medicijn van jalap is onwaardeerlijk en door gemeene lieden dagelijks beproefd; maar voor personen van staat moeten het immers kostelijke medicijnen zijn, die dikwijls maar kleine uitwerking hebben. Hij, die deze medicijn eens gebruikt heeft, zal geene andere meer willen, want verscheidene personen zijn er geheel door gezond geworden.

Eene andere remedie voor het Water, die gebruikt is geweest door verscheidene personen, die zoodik als eene bierton waren, en er mede zijn geholpen.

Neem een groote bondel maagdenginst of bloem, die nooit geene kappers heeft gedragen, hoe jonger hoe beter, verbrand die zonder eenige andere asch er bij te laten; de asch die daarvan komt, moet de hoeveelheid van eene schotel zijn; bij deze asch moet men drij stoopen klein-bier nemen, dat te zamen laten koken op de helft, en het daarna door eenen doek gieten; men moet er 's morgens en 's avonds een glas van drinken en dat zoo voorts

doen, tot dat het uit is; zoo zal het water van alle kanten als fonteintjes uit het lichaam loopen; doch indien men van het water nog niet geheel ontlast ware, mag men het nogmaals maken en gebruiken gelijk voren gezegd is. Als men dan gewaar wordt dat het lichaam nog zoude genegen zijn tot 't water, moet men van tijd tot tijd 't medicijntje nemen van jalap hiervoren gemeld, om zoo het lichaam geheel te zuiveren, hetwelk door verscheidene personen aldus gebruikt is geweest, en van 't water verlost en teenemaal gezond zijn geworden.

Om een Lavement te stellen, onverschillig voor welke kwaal.

Voor eenen volwassen persoon moet men een half pond zeem of honig met acht of tien granen zout nemen, en voor een kind van zes of acht jaren, een vierendeel honig of zeem, met vijf of zes granen zout, dat warm gebroken, met klein-bier. Maar zoo het personen zijn die grooten brand hebben, neemt men een handvol violet-bladeren, suikerij-bladeren, witte moluwe-bladeren en een handvol porselein; laat dan die kruiden in wei van botermelk koken in plaats van in klein-bier, en perst die uit door eenen doek, daar zeem of honig en zout in doende.

Als het iemand is die de koliek heet, dan moet men goed bier nemen, met zout en zeem, alsvoren gemeld, met welke lavementen verscheidene personen, die met kostelijke lavementen niet konden geholpen worden, en die met het stellen van twee of drij lavementen, op deze manier gemaakt, zijn geholpen geweest.

Voor een Lavement voor opgestoptheid.

Daartoe is zeer goed wat water gekookt met gruis, daarin doende een enkel maatjen zeem of siroop,

een handvol zout en een weinig raap- of olijf-olie te zamen een pinte nat, dit geroerd en al warm in de pijp getrokken en een- of tweemaal opgestreken, zal den afgang mede brengen en op twee uren zal men hersteld zijn.

Voor eenen zieke die een gedurigen snik heeft.

Men neemt wat kanarie-suiker in eenen kroes en daar versche geitenmelk bij gedaan, of als men die niet kan krijgen, gebruikt men melk van eene vaarskoe, en dit zoo 's morgens en 's avonds gedronken, is bij ondervinding goedgekeurd.

Voor den Scheurbuik in de tanden.

Haal bij een apotheker in een wijnglas voor tien centiemen *Egyptiacum*, doe er voor vijf centiemen maagdenzeem in, neem dan een fijn doeksken op den top van uwen vinger, roer het daarmede al ondereen in 't glas, en dan moet het tandvleesch buiten en binnen den mond daarmede twee- of driemaal 's daags gewreven worden, en dit gedaan zijnde, moet men den mond open houden om het slijm uit te laten loopen, zoo zal men op twee of drij dagen genezen zijn, ja somtijds ook na twee of driemaal gewreven te hebben.

Voor de Wormen.

Daartoe is goed vijf of zes dagen achtereen nuchter een glas witten wijn te drinken.

Het is ook goed, melk gezoden met twee of drij klusters look, en dat gedronken.

Maar de beste remedie is, twee of driemaal 's avonds den navel van den buik tot aan den hertenput te strijken met balsem hoofdstuk 1, waarmede de wormen al vergaan.

Voor de Speen.

Neem een handvol braam-bladeren, een handvol violette-bladeren, een handvol witte moluwe-bladeren, welke men ook papelle noemt, en een snedeken wittebrood, dat te zamen gezoden in melk van eene vaarskoe, en dat papken op de speen gelegd, is goed om te genezen. — Hetzij dat gij het liever te strijken hebt met de brandzalf hoofdstuk 4, vroeger vermeld.

Voor iemand die zich heeft verhit of het smeer gesmolten.

Neem een handvol peerde-hove, en maak daarvan een warm moesken of potagie met water, zout en wat brood, zonder eenige vetigheid: men eet dat 's morgens en 's avonds drij of vier dagen achtereen; men moet ook nemen eer men slapen gaat, twee lepelkens van wat peterselie-wortelen, op de helft in water gezoden.

Eene andere remedie tegen de Verhitheid.

Neem twee of drij dagen achtereen 's avonds eene goede paardeboon balsem in, hoofdstuk 1, met wat versch gemolken melk, en strijk de borst met balsem eens daags, altijd denzelfden doek daarop leggende, men zal zijne gezondheid terug bekomen, zooals zeer dikwijls ondervonden is geweest.

Remedie voor de Geelziekte.

Neem een handvol kamerkruid, een handvol graspeën, laat dit koken in twee pinten zoetemelk op de helft, giet het dan door eenen doek, doe er voor vijftien centiemen kanarie-suiker in, drink daarvan 's avonds telkens de helft en doe dat zoo drij achtereen volgende dagen.

Eene andere remedie tegen de Geelziekte, als men de kruiden niet kan vinden.

Neem versch gemolken melk, laat die wat koken, stel ze dan af, en doe er eenen verschen koedrek in, roer het stijf dooreen, en de zieke moet daar met de voeten tot halven de beenen inzitten, zoo warm als hij het kan verdragen, omtrent eene half uur, met eenen mantel bedekt, of is 't eene vrouw, dan met de rokken wel gestopt, twee of drij dagen vervolgen en zoo moet men genezen.

Wonderlijke remedie voor kwade of zeere oogen.

Neem wat Tritum (hoofdstuk 5) met even zooveel balsem (hoofdstuk 1), dat te zamen gemengd en de schelen der geslotene oogen van onder en boven daar 's morgens en 's avonds mede gestreken, zal men van 's anderendaags baat vinden, en de oogen zullen op korten tijd genezen zijn.

Voor bejaarde personen, die dikwijls met zeere oogen gekwollen zijn, is het goed eene ceroone op het hoofd te leggen van de zelf hoofdstuk 2, en die laten liggen tot zij atvalt.

Als er eenig vel, duisterheid of perel op de oogen komt, neemt men twee dragmas koperrood en twee dragmas kanarie-suiker, dat gestampt en in een maatje franschen wijn in een fleschken gedaan, en terwijl men de schelen der oogen open houdt, strijkt men langs den oogappel met een pennepluimken in dit fleschken nat gemaakt: dat doende 's morgens en 's avonds, zal men klare en zuivere oogen krijgen: maar eer men dit kan gebruiken, moet het vier-en-twintig uren trekken.

Om de oogen te versterken, neemt men eene pint witten wijn en een handvol koren-bloemkens, die men in dien wijn ten minsten acht-en-veertig uren

laat trekken, en dan baait men 's morgens, 's middags en 's avonds de oogen daarmede: de duisterheid zal teenemaal in korte dagen verdwijnen. Hoe ouder dit geneesmiddel is hoe beter.

Als iemand een perel op de oogen krijgt, moet men wat vuil lijnwaad op eenen rooden tichel branden: daar komt olie uit, en die moet van den steen met een pluimken voorzichtig opgenomen worden; men strijkt dat pluimken met de olie op den perel eens daags, en de perel zal met twee of drij dagen afgeeten zijn, gelijk meermaals ondervonden is.

Men moet iedermaal versch lijnwaad branden, want de oude olie is niet souverein.

Remedie voor de Kotiek graveeius.

Men neemt eenen vingerhoed oud giftezaad, of kromzaad gelijk anderen het noemen, dit wat gestampt en met anijs-brandewijn gedronken, is zeer goed; het doet de pijn voorbij gaan en drijft de steenen af, zooals dikwijls ondervonden is. Of men neemt van den gemelden balsem, hoofdstuk 1.

In zulk geval is het ook zeer goed zakskens met kruiden te leggen, zooals ze hierboven beschreven is, hetwelk voor de beste remedie gehouden wordt.

Remedie voor het Graveel.

Neem kleine zwijntjes of tichelbeesten, die op de oude muren of in stallingen te vinden zijn, laat die eenigen tijd in een groot glas rond loopen om ze te zuiveren, stel ze daarna in een ander groot glas op eenen warmen oven te droogen; men stampt ze dan in poeier, en men neemt drij of vier dagen achtereen, 's avonds bij het slapen gaan, een half dragma van dit poeder met een bierglazeken rijnschen wijn, waarmede het graveel wordt afgedreven. Als er een steentje in den doorgang is, dat men zijn water niet

kan lossen, moet men een geheel dragma nemen, dat zal den steen verdrijven.

Deze zwijntjes zijn licht te krijgen : in den zomer legt men 's avonds op de oude daken van een huis, eenen meelzak met water besproeit, waarop zij des nachts allen vergaderen.

Eene andere remedie voor het Graveel.

Die gekwollen is met 't graveel, neemt een of twee witte ajuinen, na evenredigheid der grootte, snijd dien kruisgewijs open en leg hem negen uren in eene pint rijschen wijn, daarvan in het slapen gaan een glas gedronken, doet het graveel afdrijven.

Of wel men neemt een of twee witte ajuinen, stampt ze en perst het sap, door eenen doek, doet er dan zooveel rijschen wijn bij als er ajuinsap is, drink dat, het zal 't graveel doordrijven. Men stelt de rest van den ajuin in wat rijschen wijn te weeken, en men drinkt dat op eenen anderen tijd als men in pijn is : het doorsnijdt het graveel.

Maar als er eenige steenen zijn die niet kunnen doorgaan, gebruikt het sap van een of twee witte ajuinen in hoeveelheid van een halt wijnglas, drink dat, en de steenen zullen afdrijven : 't is vuil om drinken, maar de pijn doet alles nemen.

Remedie voor die zijn water niet lossen kan en voor de Koliek.

Neem een handvol witte moluwe-bladeren, gezegd papelle, een handvol porei met het loof, of een handvol vlotgras, kapt dat te zamen en doet het in twee zakskens als twee matraskens, zijnde een hand vierkant, laat ze koken in eenen pot versch gemolken melk van eene vaarskoe, doch deze melk niet kunnende bekomen, neem dan eenen pot goed bier ; de zakskens in dat bier of melk wat uitgekookt zijnde,

perst ze wat uit en legt de eene voor en de andere na, zoo warm als men het verdragen kan, op den onderbuik ; dit zoo wat onderhouden, zal men zijn water op korten tijd gemakkelijk kunnen lossen.

Het is ook goed zulke zakskens te leggen aan personen, die de koliek graveeleus hebben, waar zij de meeste pijn gevoelen.

Ook is het goed een of twee lavementen te stellen aan degene die de koliek graveeleus hebben : men neemt daartoe eene pint goed bier en voor vijftien centiemen rauwen anijs, dien wel op de helft laten koken, dan door eenen doek gegoten en uitgeperst. en voor vijf-en-twintig centiemen honig met wat zout er in gedaan, is goed bevonden.

Eene andere remedie om zijn water te kunnen lossen.

Hierboven wordt melding gemaakt om met kruiden geholpen te worden, maar als men in den winter of in den voorzomer de kruiden niet vindt, moet men den buik van aan den navel tot van onder met wat balsem (hoofdstuk 1) strijken ; vele personen zijn daarmede geholpen.

Remedie voor die zijn water niet ophouden kan.

Neem twee potten zoetemelk en eene pot botermelk, en een handvol donderbladeren, laat die te zamen een half uur koken, het dan door eene servet gegoten en er een vierendeel wijnsteen in gedaan ; men moet er dan van tijd tot tijd van drinken, met of zonder dorst, het zal minderen en allengskens ophouden.

Ook voor die hun water niet kunnen ophouden, door het strijken met den balsem, als voren gezegd, worden de onderdeelen versterkt, en het afloopen van 't water wederhouden. Als het hiermede nog niet ophoudt, neem dan twee of drij avonden wat balsem

de grootte eener witte boon met wat versch gemolken melk in; daar zijn vele personen medegeholpen.

Remedie tegen het bloeden.

Het is goed eenen doek in koud pomp- of steenputwater gestoken, en dien onder den buik gelegd, dit doet het bloeden ophouden.

Doch de korste remedie is, als er iemand door het recht neusgat bloedt, bind dan den kleinen vinger aan de linkerhand met een lint tegen de hand, van gelijken als iemand bloedt door het linke neusgat, zoo moet men den kleinen vinger van de rechterhand binden, en het zal op weinigen tijd ophouden.

Remedie voor den Kamergang.

Neem eene pint melk van eene vaarskoe, laat ze met drij of vier dooiers van eieren en wat kanarie-suiker koken: als men dat gedronken heeft, zal men er op korten tijd groote baat bij vinden. Voor bejaarde personen mag er wel een weinig kaneel mede gekookt worden.

Ook is het goed 's morgens en 's avonds voor tien centiemen witte olijfolie te drinken, waarbij vele menschen groote baat hebben gevonden; maar als het niet ophoudt, vervolgt dat een dag twee of drij.

Remedie voor den Rooden loop.

Men neemt eene pint olijfolie, eenen pot rozewater, een vierendeel mannekens-notemuskaden geraspt, voor tien centiemen wit suiker-kandijs gestampt en dat te zamen geroerd; hiervan moet men des morgens om 8 uren een dubbel wijnglas nemen; en zoo het niet ophoudt, neem 's namiddags om 4 uren nog een dubbel wijnglas; als het dan nog niet gedaan is, mag men zoo vervolgen; maar het zal gemeenlijk zoolang niet duren.

Voor die in deze gesteltenis zijn, mogen geenen brandewijn drinken, nog geenen anderen drank, of het moet met suiker gekookt zijn; men mag ook niets rauw eten.

Deze medicijn mag gereedgemaakt staan waar het koel is, zooals in eenen kelder; maar als daar versch bier in gedaan wordt, moet het uitgesteld worden; men moet het ook somtijds omroeren, en als het water dik is van de olie, doet men er nog wat rozewater bij.

Die telkens versche geliefd te maken, neemt drij oncen olijfolie, gezeid boonolie, een half maatje rozewater, een sezijn mannekens-notemuskaden geraspt, voor vijf centiemen wit kandij-suiker gestampt; dat moet te zamen geroerd en op tijd gedronken worden, zooals boven gezeid is.

Als men geene mannekens-notemuskaden vindt, mag men andere nemen.

Als het afgaan wat stilt, in plaats van tweemaal daags, neemt men de remedie maar eens.

Voor den rooden loop is het ook zeer goed een lavement te stellen; daartoe neemt men een halve pint zoetemelk, en een enkel maatje olijfolie; den kamergang zal verminderen en ophouden, maar als men te groote trekking in den buik heet, doet men er nog drij of vier dooiers van eieren bij.

Andere remedie voor den rooden loop en Kamergang.

Neem een half maatje franschen brandewijn, doet er eenen dooier van een ei in, dat versch gelegd is, zonder het wit en de keest; laat dat vier-en-twintig uren in een welgestopt glas staan; men moet dan dien dooier die nu hard is geworden, eten en den brandewijn daarop drinken. Zoo den loop met den eersten keer niet ophoudt, mag de remedie kort daarna nog eens genomen worden.

Als de roode loop of kamergang ophoudt, en 't lichaam van onder wat zeer doet, moet men het met balsem strijken, en zoo den buik wat lijdend werd, laat men eenen pot versch gemolken melk koken van eene vaarskoe, met wat kanarie-suiker en vier dooiers van eiers: als men dit drinkt, wordt het lichaam van binnen hersteld.

Nog eene andere remedie.

Als iemand gekwollen is met den rooden loop of kamergang, die reeds langen tijd duurt, en na gebruik van alle medicijnen, zich niet heeft kunnen helpen, die nemen eenen lap laken en een vel van een lam dat bereid is: dat vel moet met de wol tegen het laken genaaid worden; dan moet men zich daarmede de leden omgorden en met snoeren van boven aan de borst vast maken boven den lijfrok; daarmede hebben verscheidene personen op korten tijd hunne gezondheid herkregeu.

Remedie tegen de Rooze.

Neem eenen pot met wei van botermelk, en doe er een handvol groene pellen van vlienderstokken in: men schraapt eerst de opperste pellen van den vlienderstok af, en men neemt dan de groene pellen; laat die in wat wei eenigen tijd koken, en neem vervolgens eenen doek, die men door de warme wei getrokken heeft en leg hem op de plaats waar de roos haren stand neemt; men moet de doeken dikwijls ververschen en door het water trekken vooraleer die nog eens gebruikt worden; als de brand uitgetrokken is, neemt men van de brandzalf hoofdstuk 4, en van den Tritum hoofdstuk 5, van elk evenveel te zamen gemengd om te strijken; dit 's morgens en 's avonds gestreken zijnde, zal men op korten tijd genezen.

Om treksels op de voeten te leggen.

Neem tarwebrood, laat dat in azijn weeken en heet worden, pletter het en leg het twaalf uren op de planken der voeten, alle pijn zal verminderen. Voor sterke treksels neemt men roggebrood, zout, azijn en mostaard.

Remedie voor de Tering.

Neem een half vierendeel salie, en even zooveel hysoop, kookt ze in eene pint regenwater tot op de heilt, en perst ze dan wel uit; doe daar een half pond maagdenhoning bij, en laat dat wederom koken tot dat er een halve pint overblijft, maar het moet gedurig geschuimd worden als den honig daarin is; hiervan neemt men 's morgens, 's namiddags ten 4 uren en 's avonds laat eenen eetlepel, zonder andere remedie te doen, waarmede vele personen tot hunne vorige gezondheid zijn gekomen.

Voor eene vrouw die den vloed heeft.

Neem een vierendeel surkelzaad, doet dat in een doeksken dat niet stijf gespannen is, en leg het in eene pint wijn-azijn, laat dat te zamen koken in een aarde potjen, op een klein vuur, omtrent een kwart uurs, dan eenen doek genomen, daarin nat gemaakt en er den vloed wat mede opgestopt, zoo warm als men het verdragen kan, en twee of drij uren daarna een anderen doek nat gemaakt en wederom gestopt als voren; men neemt ook van 't eerst af eenen nat gemaakten doek en men legt dien op den buik tot boven den navel, ook zoo warm als men het verdragen kan, en deze moet ook op tijd veranderd worden. Als het gekooksel uit is en dat alles niet is hersteld, moet men er wederom ander maken, maar gemeenlijk duurt het zoolang niet.

Remedie voor de Pokskens.

Stamp wat ruite met een weinig zout, dat verwarmt en op eenen doek op de keel gelegd, zullen zij allen uittrekken en geene in de keel blijven.

Voor eenen zieke of iemand anders die eenige rauwheid, slijm of brand in de keel heeft.

Neem wat water en azijn, warm dat een weinig en gorgel daarmede, het slijm zal al vergaan, als ook de brand. Die dat verwarmt niet kunnen doen, nemen wat brandewijn in plaats van azijn, hetwelk beter is voor die eenen vuilen mond heeft, en dan de keel gestreken met wat balsem hoofdstuk 1.

Remedie voor de steekte in de zijde.

Als iemand steking in de zijde heeft, op de wijze van pleuris of anderszins, die den adem beneemt, is het goed een dubbel handvol lijnzaad genomen, en dit gezoden in eene pint versch gemolken melk; laat het koken tot het geheel dik wordt, het dan gegoten in eene verkens-blaas en nauw toegebonden, en die gelegd zoo warm als men het kan verdragen op de zijde waar de pijn is, men zal verzachting vinden; doch zoolang het niet gedaan is, moet het opnieuw verwarmd worden.

Souvereine remedie voor den Kanker.

Als iemand bevreesd is voor den kanker, neem van den balsem en Tritum te zamen gemengd om het te strijken, en leg eene plaaster van de bruine zalf daarop, over anderen dag; als den kanker niet te ver is, kan hij er mede genezen; doch als hij te ver gezet is, kan het maar onderhouden worden met deze zalf; maar wil men daaraan gaan snijden, dan heeft men ook de gevolgen te vreezen. Als de lijdende plaats van den kanker open is, moet men wicken

leggen met den balsem vet gemaakt, en eene plaaster van de bruine zalf, en zoo onderhouden.

Remedie voor de valling op de borst of heeschheid, of een slag van het asthma.

Als men eene valling op de borst krijgt, 't zij uitwendig of inwendig, moet men zich 's morgens en 's avonds met den balsem op de borst strijken en altijd denzelfden doek met de vette zijde daarop leggen; ook neemt men 's avonds de grootte eener goede paardeboon van in, met wat fransche brandewijn, en men mag dit twee- of driemaal vervolgen.

Remedie om het St-Marcoens-zeer te genezen.

Die 't St-Marcoens-zeer heeft, moet gestreken worden met Tritum, hoofdstuk 5, en balsem, hoofdstuk 1, te zamen gemengd, en eene bruine plaaster, hoofdstuk 2, daarop gelegd, en het eens daags vermaken zoolang als er veel etter uitkomt, en als er niet veel etter uitkomt, moet het maar alle twee dagen vermaakt worden. Het zal dan licht genezen.

Remedie voor den brand in den mond of in de tong.

Wanneer iemand grooten brand krijgt in de tong, mond, neus of lippen en vol blazen, en dit komt te zwellen, neemt dan nat van wei van botermelk, en laat daarin wat violette-bladers, witte moluwe-bladers en wegbree-bladers koken, dan met dat sappen den mond dikwijls gewasschen en gegorgeld, zoo zal den mond of de tong seffens genezen; de neus en de lippen daarmede gevet zijnde en dan gestreken met brandzalf en Tritum te zamen gemengd, zullen ook op korten tijd genezen; doch als het gezwel niet vergaat, moet men er wat balsem mede mengen: dit doet het gezwel vergaan.

Men moet ook aanmerken, waar groote brand in de wonden of gezwollen is, dat men dan doeken

moet leggen in dit sap nat gemaakt, zoo zal er den brand uittrekken.

Om de Wratten of Worten te doen vergaan.

Daartoe is goed asschale gewreven, en met het sap daarvan de wortten gestreken, waardoor zij bij tijds vergaan.

Voor eene dochter die kwelt om hare maandstonden.

Neem een groot handvol drooge of groene bijvoet of St-Janskruid, een handvol tarwe gruis, en drij potten garen-loog, dit te zamen een half uur laten koken, het dan geheel heet in een nieuw potjen gieten, het onder den rok stellen en ze nauw toestoppen, dat zij daarvan in het zweet komt, en als het wat verkoeld is, dat zij dan hare voeten daarin stelt, en dit alzoo drij of vier dagen vervolgt, zoo zal zij in 't kort groote baat vinden. Dit moet 's avonds gedaan worden en daarmede warm gaan slapen.

Als eene vrouw of jonge dochter verschiet die hare maandstonden heeft, en dat zij daardoor ophouden en het haar in het hoofd slaat, of dat zij onpasselijk wordt, die neemt als volgt drij of vier potten garen-loog, daar een handvol groene of drooge bijvoet of St-Janskruid en een handvol tarwe gruis in gedaan, en dat te zamen laten koken, en er mede handelen gelijk boven gezegd is.

Voor eene vrouw die haren boezem wil doen opdroogen.

Neem een half once ongepijnd was, laat dat smelten, dan daar een half once olie van zoete amandels al roerende in gedaan met vijf centiemen populieren zalf, daarvan eene plaaster gemaakt en op den boezem gelegd, en ze laten liggen met eenen anderen doek daarop: hij zal spoedig opdroogen. Voor twee boezems moet men het dubbel nemen.

Remedie voor de Petiten.

Neem een duivenjong, hoe jonger hoe beter, spleet dat kruisgewijs in het midden open, en leg dat op de borst met eene servet, nauw toegestopt, dat de zieke de lucht niet kan vatten, en het laten liggen tot drij of vier dagen, het dan afgedaan en er een ander gelegd; en dat moet zoo drij of viermaal vervolgd worden, tot dat de zieke den brand kwijt is.

Remedie voor de kwade borst.

Men neemt een handvol rozemarijn en een klein handvol salie, laat dat te zamen in een pot versch gemolken melk en eenen pot water een kwart uurs koken, tot dat het wel eene pint verkookt is, dan door eene zift gegoten en daarin zooveel kanarie-suiker gedaan tot dat het geheel zoet is; daarvan 's avonds en 's morgens eenen kroes geheel warm gedronken. Ook moet men 's morgens en 's avonds de borst strijken met balsem hoofdstuk 1, en eenen doek daarop leggen, en na het gestreken te hebben, moet men denzelfden doek altijd met de vette zijde er weder opleggen.

Remedie voor de Koudpis.

Die aan de koudpis onderworpen is, moet wat warm keersroet aan den navel strijken, en als dat een weinig ingetrokken is, zal men in eene uur tijds zijn water gemakkelijk lossen.

Voor het vliegende etter.

Als iemand het vliegende etter in den vinger heeft, moet men het met eene naald wat opening geven om uit te loopen, dan den vinger strijken met een weinig balsem en Tritum te zamen gemengd, en eene plaaster van de bruine zalf, hoofdstuk 2, daarop gelegd, zal het op korten tijd genezen.

Remedie voor het Flerecijn.

Neem een half once olie van zoete amandels en een half once vos-olie, die te zamen gemengd en met pluimkens gestreken waar de pijn het hevigste is; neem dan twee of drij rapen, braad die op eenen rooster, en ze dan wel gemorzeld; leg ze dan op eenen linnen doek de dikte van eene of twee strooien, welken men op de kwaal legt; als men dit tweemaal daags ververscht, zal de smert welhaast verminderen en verdwijnen.

Remedie voor de Milte of Oprijzing.

Als iemand gekwollen is met steekten van de milte, of eene vrouw die oprijzing heeft, is het goed botten van elzenhout of elzenbladers te knabbelen, waardoor de steekten der milte en oprijzing ophouden.

Remedie voor de Galle.

Als iemand onderworpen is met de gal, die nemen een dragma aloë, een dragma myrrhe, een dragma jalap en een maatje brandewijn; daarvan, na twee dagen te zamen getrokken te hebben en na somtijds geklutst te zijn, moet men 's morgens een vierde van een maatje nemen, zonder het poederken; men zal daarvan purgeeren en de gal wel gezuiverd worden.

Remedie voor de Krawagie of Schurftheid.

Neem eerst een halve pint room of zaan van warme melk, en voor tien centiemen gemalen peper; neem dan groene wortels van roode dokkebladers, gezegd *Lappo minor*, deze moeten eerst in kleine schijven gesneden en dan fijn gestampt worden in eenen ijzeren mortier; als dit gedaan is, doe dan eerst den peper al roerende in den room, en dan allengskens van de voorgeschrevene wortels, tot dat het zoo dik is als mostaard; daar nu mede gestreken en de

lidmaten die lijdend zijn eensdaags voor een goed vuur wel ingewreven, zullen op korten tijd genezen. Zoolang men strijken moet, mag men niet veranderen van lijnwaad.

Als sommige personen niet bekwaam zijn de zalf voor de krawagie met room te maken, zoo kan die gemaakt worden met bruine boter in plaats van met room, en 's avonds bij 't slapen gaan het lichaam waar het meest lijdend is, daarmede gewreven, zal het weldra genezen zijn.

DERDE DEEL.**Hoe de voorgeschrevene Zalven kunnen gebruikt worden tot het genezen van de kwalen der Dieren.**

Bemerkt dat het lichaam der dieren in vele dingen met het lichaam der menschen overeengekomen, en vele kwalen en ziekten, bij gebrek aan kennis, niet genezen worden, zoo heb ik getracht te ontdekken of de voorgeschrevene zalven zoo gediensstig zouden zijn om de dieren te helpen als de menschen. Hetgeen ik dan ondervonden heb, wil ik gaarne tot troost der bedrukte landslieden en andere menschen kenbaar maken, en niet toelaten dat mijne wetenschap met mij sterft en begraven worde, maar voor altijd in het geheugen der menschen blijve, tot troost en hulp van eenieder.

Als een paard vernageld wordt of in eenen nagel heeft getreden, laat een weinig balsem (zie hoofdstuk 1) in eenen lepel smelten, en doe dat in de vernageling of waar de nagel was ingetreden; strijk ook den voet met balsem, en leg eene plaaster van

bruine zalf met een weinig stopwerk om het zuiver te houden, het zal daarmede genezen.

Als een paard of koe gekwollen is met buikpijn, moet men voor een paard eene halve pint franschen brandewijn nemen, en voor eene koe een maatjen : stel dit in een aarden panneken op het vuur; als de brandewijn wat warm is, zet dien van het vuur en doet daarin de grootte eener okkernoot van den balsem of het gewicht van een sezijn, met een klein takken zavelboom fijn gescherfd; roer dat te zamen wel ondereen, dat het als water schijnt te wezen; men moet dat het paard ingeven, en met eene sargie omgorden, opdat het water verwarmd blijve, zoo zal de pijn vergaan en het dier bij zich zelven komen.

De paarden die eenige schurftigheid hebben, moet men maar met den balsem strijken, waardoor zij zeer licht genezen worden.

De paarden, die gekwetst zijn op het schot, of van de zadel, of van de sporen, met dezen balsem gestreken, zullen zeer licht genezen; en als het kan zijn, leg eene plaaster van de bruine zalf daar boven op.

Als een paard een gezwel krijgt op de knieën, rug of andere plaatsen, moet het met dezen balsem wel ingewreven worden; als er brand in is, moet hij met Tritum gemengd worden, waarmede de gezwollen dikwijls zeer licht genezen.

Als een paard zich heeft verrekt, strijk het met dezen balsem, het zal op korten tijd hersteld zijn.

Als een paard of koe gekwetst is en er wicken moeten gebruikt worden, is het goed de wicken met dezen balsem wel vet te maken, en de bruine zalf te gebruiken om in het genezen rond de opening te strijken met balsem en Tritum te zamen gemengd.

De paarden, die dikke voeten hebben, waar altijd water uitloopt, of die eenige zweren hebben, met dezen balsem gestreken en eene plaaster van de bruine zalf daar opgelegd, zullen ook haast genezen.

Voor het Flerecijn der paarden.

Men moet eene zalf maken, waartoe men moet nemen, zes oncen ragal, eene once vitriool en eene halve pint rivier- of regenwater, dit te zamen laten koken, in eene aarden pan op wat minder als de helft, dan van het vuur afgezet en daarin nog een pond bruine zeep of eene pint teer gedaan, en daarna geroerd tot dat het eene zalf is.

Als een paard het flerecijn krijgt, moet men de botten van boven strijken, maar niet verder; want zoo verre het gestreken wordt zouden zij open gaan, zoo ook als er koorden zijn, waarmede zij dan met zes of acht dagen al open gaan, en de materie en het kwaad vleesch er van zelfs uitvalt. Als er botten zijn, die binnen de twee of drij dagen niet zwellen, dat is, dat zij niet getrokken zijn, en dan moeten zij gezuiverd en met den balsem, hoofdstuk 1, gestreken worden, zoo zullen zij zeer wel genezen.

De botten die onder de keel komen en het snot veroorzaken, mogen ook met deze zalf gestreken worden, en door het uitbreken van de botten, wordt het snot wederhouden.

Remediën voor de Hoornbeesten, door welke vele genezen zijn.

Vooreerst zal men kennen en weten, dat eene beest besmet is van de grasseerde ziekte, schoon zij nochtans eet en drinkt bijna gelijk zij placht, als zij begint te kraktanden, en eenig zeever of guit uit haar bakhuis begint te lossen of laat loopen en dat hare tong heet en dik wordt.

Ten tweede, dat het begint op te stoppen en zijnen drek niet ontlast; met dit verschil nochtans dat er sommige dieren in dit geval veel meer ontlasten en drek kwijt worden als zij plachten, en dat er sommige dunne en waterachtige afgangen krijgen. Ook

dat er sommige bloed en etter afgaan en dat zij zeer mager en slap worden.

Ten derde, dat de beesten in hunne oogen vurig en rood worden, en het wit geelachtig.

Ten vierde, dat de ooren sluis en koud worden.

Wanneer men nu de voorgezegde teekens ziet, heb ik bevonden dat deze volgende remediën de dieren het meestendeel geholpen hebben :

Men moet de dieren om de kwaadaardige stof, die de inwendige deelen nu besmet heeft, naar de uitwendige brengen, en het zoo te verdrijven en ze te genezen, met ze eerst vooral van 't vuur te doen steken : dan genomen vier- of nieswortels (*helleborus niger*) en in het hangen van alle twee de billen, ook in den schenkel van de twee voorste beenen en in het hangen van de borst, met de opmerking dat in elke bil moet gestoken worden drij stukken van de voorzeide vier- of nieswortels, een vinger van elkander, alsook in de borst ; maar in de beenen of schenkel mag maar éenen vierwortel gestoken worden : men moet die daar laten insteken tot dat zij er uitvallen, met deze opmerking, dat zij maar mogen gestoken worden tusschen vel en vleesch, en dat, wanneer dezelve vierwortels gestoken zijn, men alsdan daar bovenop wat versche boter of varkensvet moet strijken.

Ten tweede, wanneer men nu bevindt dat hun bakhuis heet wordt, moet men van eerst af hetzelfde wasschen met het volgende : men neemt eene halve pint zuiver water en eene halve pint azijn, daarin laat men vierbloemen, ruite, donderblaren en ganserik weken, van elks een handvol met een weinig zout, en wascht hiermede drij- of viermaal daags 't bakhuis.

Wanneer zij nu opgestopt of traag van afgang zijn, moet men alsdan de beesten den volgenden drank met eenen houten schoen ingieten : twee potten versch half-bier, en een vierendeel zeep daarin ge-

mengd, en zoo zij daarmede nog niet behoorlijk afgaan, moet men dit alsdan zoo tweemaal daags vervolgen ; dat is, 's morgens voor dat er hun eten gegeven wordt, en 's avonds ; ook met de opmerking, wanneer de beesten nu behoorlijk en natuurlijk beginnen af te gaan, dat men alsdan met die remedie moet ophouden.

Als de beesten te veel afgaan of bloed of etter afgaan, zoo moet men dezelve tweemaal daags, des morgens en 's avonds galnoten, solus, armenicus en zegelaarde (*terra sigilata*), van elks om 15 centiemen te zamen gemengd, en dit in drij reizen ingeven met warm half-bier, bovendien hun ook dagelijks in half-bier een once Venetiaansche triakel geven. Ook als de beesten met de voorgaande ziekte bevangen zijn en geenen afgang te veel hebben, zoo moeten zij tweemaal daags, 's morgens en 's avonds, poeders van komijnzaad, anijszaad, bakelaar, funegriek, kalissiepoeder, geneverbeziën en poeder van dokkebladeren of pestwortel, van elk een half vierendeel, en dit alles in poeder gestampt, van dit poeder, met eene once Venetiaanschen triakel, eene goede handvol in wat meer als eene pint bier gemengd, ingegeven worden, en hiermede tweemaal daags vervolgen tot zij genezen zijn.

Verders moet men de beesten laten drinken, in eenen ketel met water gekookt, twee of drij handvollen tarwe gruis en een handvol goudbloemen, en hiervan moet men twee of drij reizen in hunnen gewonlijken drank mengen.

Waar de stallen besmet zijn, moet men wel letten dat dezelve dagelijks gezuiverd en uitgekuischt worden, en dat men de gezonde beesten van de besmette afscheidt en in andere stallen plaatst ; ook moet men die stallen berooken met gebrande geneverbeziën.

Als de beesten niet willen eten, moet men hun tot onderhoud geven : twee potten half-bier, daarin

zes eieren mengen met het wit, daarbij brokkelen twee of drij sneden roggebrood, en dit te zamen laten koken tot dat alles wel klein gemengd is, en dit hun met eenen houten schoen ingeven, driemaal daags, zoo zullen zij appetijt krijgen.

Voor het gezwel aan koeien en ossen, moet men nu in de ooren snijden, en wrijven tot dat zij bloeden, en als het dan niet betert, moet men den staart ophieven en er in snijden eenen vinger breed van het lijf en daarna zal men haar triakel ingeven, waarmede het verdwijnen zal.

Als eene koe hoest, zal men haar aderlaten, en wat iongerkruid, een weinig gekookt, met water ingeven tot drij reizen toe. Of neemt vier handvollen groenen bijvoet of St-Janskruid, stampt dat klein en perst 't sap met water uit, dit moet men zeven dagen vervolgens ingeven en den hoest zal ophouden.

Zoo eene koe tusschen de klauwen schurft of zeerigheid aan de voeten krijgt, zal men gesmolten scnapen-ongel nemen, en dat zoo warm als zij het verdragen kan, er opgieten, en er eenen lap rond naaien; men zal het ook een- of tweemaal daags wasschen met manspis, volgens dat het groot is, en het met teer besmeren, opdat de vliegen er niet indringen, want anders zoude 't niet spoedig genezen, en daarom mag men het niet vergeten.

Voor eene koe die zinking of snottigheid heeft, wascht men het bakhuis met thijm gezoden in witten wijn, of men wrijft den mond met look en zout, en wascht die daarna met wijn. De teekens hier van zijn: wanneer de oogen loopen, dat zij geenenslust hebben en de ooren laten hangen.

Als de koeien komen te vernieuwen, en den uier zeer gezwollen is, neemt men balsem en Tritum te zamen gemengd, daarmede gestreken doet men dien ontzwellen en op zijnen pas komen; men geneest hiermede ook de spenen en kloven die er inkomen.

BIJVOEGSEL.

—

Andere Remediën, gezegd Straat-remediën, die bij ondervinding ook schijnen goed te wezen.

—

Remedie tegen de Koortsen.

Neem alsem en chelidonia-bladeren van elk de helft, maar zij mogen in de bloemen niet zijn, dit zoo vol in eene potflesch gedaan, dat er nog eene pint genever of nog beter, eene pint rijschen wijn bij kan gedaan worden; dit blijft twee jaren goed. Men neemt daarvan drij romerkens daags, 's morgens, 's middags en 's avonds, een uur na het eten; als de koorts op haar minst is, moet men zich wachten van te veel te eten om de maag niet te overlasten, het mag maar gebruikt worden als den lijder appetijt heeft, anderszins moet hij eerst purgeeren met rabarber. Als de flesch op de helft verminderd is, mag zij nog eens gevuld worden; doch zij is dan natuurlijk zoo krachtig niet meer.

Van deze remedie 's morgens en 's avonds er een glazeken van gedronken, is goed tegen het zoogezeid polderkalf; maar men moet zich dan mijden van grachtwater te drinken en op het gras niet te liggen, ook niet te veel eten, want die er mede geplaagd is, heeft dikwijls grooten honger.

Deze remedie is goed tegen alle koortsen, gal, enz.

Andere remedie tegen de Koortsen.

Neem wortels van stinkende vergaai, die in de hagen groeit met kleine gele bloemekens, en drijblad dat in de meerschen groeit, doe er eene once rabarber bij, steek het op eene pint franschen brandewijn, en drink er 's morgens en 's avonds op een nuchter mage een romerken van.

Nog eene andere remedie tegen de Koortsen.

Neem eenen pot genever, doe er eenen lepel rabarber in, om 25 centiemen wilden wijngaard, die men bij de apothekers koopt, drij of vier chelidonia-wortels, kalmus-wortels, twee vuisten lang, al fijn gesneden, en daarvan gedronken.

Remedie tegen de Wratten of Worten.

Neem eenen appel en snijd hem in 't midden door; met den eenen helft wrijft men op de wortten, dat het sap er wel aankomt, en dan met den anderen helft insgelijks; neem dan deze twee stukken en past ze weer oopen, bind ze wat toe gelijk voor het doorsnijden, en delf hem in de aarde; naarmate dat den appel vort, zullen de wortten verdwijnen.

Andere remediën tegen de Wortten.

Neem gewrevene asschale en wrijft met het sap daarvan de wortten, zij zullen allengskens vergaan, of men verbrandt ze met een weinig sulfer; of men kan ze ook verbranden met *lapis invernalis*, doch men mag er maar zeer weinig opdoen.

Remedie voor den Snik.

Met een weinig azijn in te nemen, of de ooren met de vingers te stoppen terwijl men drinkt, zal de snik ophouden.

Remedie voor de Koudpis.

Rasp in een glazeken genever eene halve muscadenoot, en dit uitgedronken, geneest de koudpis.

Remedie voor den Rooden loop

Rasp eene halve muscadenoot in een enkel maatje olijfolie, dit uitgedronken, doet den lijder genezen.

Remedie tegen het Water.

Daartoe neemt men een handvol la reine de pré, (*spirea urmuria*). Deze plant doet men in eenen liter kokende water, en men drinkt er van drij tassen daags, 's morgens, 's middags en 's avonds, een uur vóór of na het eten, gewoonlijk is de ziekte op een dag of tien verdwenen.

Pap voor brandige wonden of Abscessen.

Eene snede tarwebrood en daarvan eenen pap bereidt in regenwater; als de pap bereid is, doe er een dubbel handvol stokrozen bij en een half glas bier, alsook de grootte van een ei zoete boter.

Remedie tegen den Vloed.

Tegen dat het geval zich voordoet, neemt men een goed handvol granaat-bloemen, doe die op eene flesch rooden wijn, laat ze wel trekken, al was het drij maanden lang, en daarvan een romerken per dag gedronken, zoo zal de vloed weldra verminderen. Het kan drij jaren bewaren en nog langer.

Remedie voor den Cholera.

Als een zeker geneesmiddel tegen den aziatischen cholera, en waarmede zoo het schijnt reeds vele personen zich geholpen hebben, is, als men geweldige buikpijn en krampen heeft, met de voeten in een warm voetbad te zitten.

Recept voor den Diarrhet of afgang.

R. Muncil gomm arab. zvj.
 Syrop rhei. zij.
 Pulv. rad. salep. ʒj.

Men neemt daarvan alle twee uren eenen lepel.

Remedie voor de razende Hoofdpijn.

Neem kamfer in poeier, leg er van eenen kleinen vingergreep in twee neteldoekskens, steek ze langs beide kanten in uw oor, de pijn zal ras verdwijnen.

Andere remedie voor de Hoofdpijn.

Van 't volgende eene plaaster op de hersens gelegd :

R. De masse Empl. de diach jreat.
 q. s. at. f. Emp. mahnitad solid
 cui sup opii pur gj x
 sup reric nigr.
 gomme opium.

Nog eene andere remedie voor de Hoofdpijn.

Wasch het hoofd met water sedative en eene compresse rond den hals; als ze niet weggaat, is het teeken dat de hoofdpijn uit de maag voortkomt en dan zou men moeten 25 centigrammen aloës nemen.

Remedie tegen de losse Hoofdpijn.

Men doet roggebrood in besten azijn tot dat het als een pap wordt, laat het twintig minuten koken, niet te dik of te dun, maak een lijnwaden zaksken, zes duim lang en drij en half breed; als de pap begint koud te worden, doe er eenen halven eetlepel mostaard bij, wel in den pap geroerd, naai het zaksken met den pap toe en leg het tusschen de schouderbladeren en den nek: de lijder zal kunnen slapen en de pijn zal ophouden.

Remedie voor de Tandpijn.

De hevigste pijn staakt terstond als men in de oor langs den kant van de tandpijn een beetje watte steekt in een of twee druppels chloroforme gedompeld: dit geeft warmte, maar zij is verdraagzaam.

Andere remedien voor de Tandpijn.

Neem eene galroot, maar het moet een manneken zijn, snijd er een stuksken van, dat in het gat van den tand kan, en de pijn zal ophouden; de oorzaak hiervan is dat het stuksken galnoot het wormken doet sterven dat in den tand is.

Of wat ook goed is, men steekt een stuksken kamfer in het gat van den tand.

Remedie tegen het bloeden uit den neus.

Doop een handvol pluk in tingelsap en houd het sterk onder de neusgaten, het is onfeilbaar.

Remedie tegen de verstopping van den neus.

Neem kaarsroet, hoe ouder hoe beter, en strijk het aan 't dunste van den neus.

Remedie voor de Vijt.

Deze schrikkelijke pijn verdwijnt in min dan drij dagen, als men eenen zuiveren witten ajuin neemt en hem laat genoeg worden op 't vuur, maar niet in 't water; snijd hem in tien deelen en leg het warm rond de plaats der pijn: vernieuw dit tweemaal daags.

Andere remedie tegen de Vijt, ook voor verzwering.

Neem mure, rapen met 't groen of simsom, kazekenskruid, vlienderbloemen, twee sneden tarwebrood en een stukje versch of ongezouten boter de grootte van een vijf frankstuk, kook dat te zamen in eene pint regenwater, en vernieuw dien pap tweemaal daags.

Nog eene andere remedie voor de Vijt.

Neem droog hout van den wijngaard, laat het verbranden, neem dan de assche, laat ze koken met regenwater en laat er uwen vinger driemaal daags een half uur in trekken, en neem het water der assche voor uwen pap te maken met brood om hem er op te leggen.

Nog eene andere remedie voor de Vijt.

Men steekt den duim of vinger in de muil van eenen puid, en als de vijt er mede niet genezen is, neemt men eenen tweeden puid, en dan zal den worm in het lijf van den tweeden puid zich bevinden; maar als den tijd der puiden voorbij is, moet men andere remediën gebruiken.

Nog eene andere remedie voor de Vijt.

Voor dat het zweren er in is, maakt men eenen vingerling van vast leer, dan doet men er zoo veel opodildonc in dat de vinger daar geheel in ligt; men vernieuwt het driemaal daags met er telkens zoo veel opodildonc bij te doen als er uitgetrokken is; men moet het twee dagen en twee nachten daarop laten liggen voor dat men alles afdoet, maar komt de pijn na eenige dagen weder, men moet opnieuw beginnen. Het is eene allerbeste remedie.

Remedie tegen de Huidzweer.

Leg er driemaal daags een stuk versch ongezoeten varkensvleesch op; het is eenvoudig maar krachtig.

Remedie voor de Eksteroogen.

Leg er 's avonds eenen kleinen ajuin op, in den azijn gekonfijt en met een doeksken vast gemaakt, in eenige nachten zal de eelachtigheid afvallen en zij zullen genezen zijn.

Andere remedie voor de Eksteroogen.

Neem een weinig spiegelhars, schreep het op een lijnwaden doeksken, warm het bij het vuur en leg het op de eksterooge nadat ze wel gewasschen is.

Nog eene remedie voor de Eksteroogen.

Maak eene plaaster van witte zeep en leg ze op de eksteroogen.

Remedie voor de Keenen in de borst.

Neem een weinig litarge, gemengd met fijne olijfolie en met zes of zeven druppels wijn-azijn, maak er eene zalf van, en een schijfken van wortels op den tepel gedaan om de zalf te wrijven.

Remedie tegen de Borstzweer.

Kazekenskruid, chelidonia-wortel, mure en eene kleister witte lelie, te zamen gekapt als soep, en een sneedjen tarwebrood met eenen lepel fijne olijfolie, dit stil laten koken tot dat het eenen pap wordt.

Andere remedie voor de Borstzweer.

Neem een handvol kazekenskruid, een handvol mure, een handvol vlienderbloemen, en een handvol witte althéa-blaren, dit alles laten koken in eenen pot regenwater en dan met dat water eenen lijzemeelpap gemaakt, dan een koolblad genomen en in kokende water gestoken om zacht te krijgen, dan dien pap daarin gedaan en op de borst gelegd.

Remedie voor den Groep der kinderen.

Doe aluin smelten in regenwater, maak op het einde eener balein een klein penseel met een weinig pluk vast, met dit penseel neemt men een weinig van dit aluinwater, en doe het aan de membrane of vlies van de keel, de tong met eenen eetlepel langs den kant verwijderende.

Remedie voor den Steen en het Graveel.

Kernen van mespels gestampt en eenen snuif in witten wijn of andere likeuren gedaan, 's avonds ingenomen is zeer goed.

Andere remedie voor den Steen of het Graveel.

Men neemt eene pint en half besten genever, men doet daarop twee of drij kleisters look, volgens zij groot zijn, een once wijnsteen en zooveel zoethout tot dat men den genever daarmede verzoet heeft, dat hij gemakkelijk kan gedronken worden; nadat dit te zamen getrokken heeft, neemt men daarvan 's morgens en 's avonds een klein romerken of glazeken.

Remedie voor de Geelzucht.

Afkooksel van hulstbladeren en porseleine voorgroensels.

Recept voor de nachtrust.

R. Elixir parigoni	zij.
syr. papav. rhead.	zij.
aq flor. aurant.	zij.
in fithanтус.	

Dit recept moet 's avonds ingenomen worden.

Remedie tegen den Kanker.

Neem een once witte zeep en smelt ze in eene pint regenwater, dit moet gekookt worden met een handvol lijnzaadmeel en een handvol gruis; nadat deze pap gekookt is moet er een handvol peterselie grof gekapt met bladeren en stelen in geroerd worden.

Andere remedie tegen den Kanker.

Men neemt de groene bladeren van witte leliën, men kookt ze in het regenwater en men legt ze op de verkankerde wonde.

Remedie voor de Maag.

Neem gentiane-wortels, laat ze trekken op eene flesch rooden wijn, en men neemt er dagelijks driemaal een glazeken van.

Middel om Rabarber in te nemen.

De personen die den rabarber niet wel kunnen nemen, maken er pillekens van, te weten: men neemt een dragma rabarber in poeter, men mengt en men doorwerkt het in de grootte van een vingerhoed zeem, en men maakt daarvan achttien of twintig pillekens; de gewoonte van de pillekens te maken, zal dit gemakkelijk leeren maken; ook is het beter pillekens in te nemen, om de tanden niet te bederven, want de rabarber bederft grootelijks de tanden.

Remedie voor de Steenzweer.

Men draagt in den zak of de kleederen een of twee muskaden-noten.

Andere remedie voor de Steenzweer.

Strijk diachilone op een doeksken en leg dat op de steenzweer, en daarboven op een pap van wittebrood met kazekenskruid te zamen gekookt.

Remedie voor de Kramp en Zenuwen.

Men draagt op zich eenige brokskens aluin.

Andere remedie voor de Kramp.

Maak een kousenband van eene streng katoen en bind dat aan het been onder den knie, of als de twee beenen door de kramp zijn aangedaan, doet men aan elk been een kousenband. Sommige, als zij kramp in de maag hebben, binden eene streng katoen rond het lijf en hebben er ook bate bij.

Remedie tegen den Kinkhoest.

Neem een ei met de schelp, laat het verteren in een bierglas witten wijn, kluts het tot dat het als eene zalf wordt en geef er driemaal daags eenen lepel van.

Andere remedie tegen den Kinkhoest.

Neem een vierendeel selderijzaad, laat dit op eenen pot regenwater verkoken op eene pint, dan door eenen fijnen teemst gegoten en in die pint een half vierendeel broodsuiker gedaan, en daar een koffijlepelken van genomen, is ook goed.

Remedie voor het Flerecijn.

Men draagt eenige kastanjen in den zak.

Remedie tegen de Rooze.

Men draagt op zich een stuk witte zeep.

Andere remedie voor de Rooze.

Neem een handvol hoorn die den smid van de voeten der paarden afsteekt, als hij die beslaat, leg die op een komfoor of vuurpot waar vuurkolen in zijn en laat die dampen op de plaats waar de roos is, men moet dit een kwartier redelijk warm opdampen; men doet dit tweemaal daags; maar dit is niet goed voor andere roozen.

Middel voor de oogen te verkloeken.

Als men den wijngaard snijdt, hang dan een fleschen aan den afgesneden tak, en het water dat er uitloopt, is goed om de oogen mede te wasschen.

Remedie voor roode oogen.

Neem tien deelen regenwater en een deel brandewijn, en wasch daarmede de oogen.

Remedie voor ziltige oogen.

Neem suikerij-wortels en laat die zacht koken in regenwater, duw er het sap uit en baai daarmede de oogen, maar het moet lauw zijn.

Remedie voor de Speen.

Neem een handvol kervel, laat ze koken en als het water koud is, wasch er u driemaal daags mede, het zal gauw gedaan zijn.

Andere remedie voor de speen.

Neem ongehekeld vlas, maak er bollen van, de grootte van eenen dubbelen bolket, kook ze in karnemelk, leg ze dan op het lijdend deel en herhaal dat dikmaals, het is eene goede remedie.

Remedie tegen de wormen.

Neem zevenzaad en laat het trekken op witten wijn.

Remedie tegen het rhumatisme.

Kook roodekool-bladeren en leg ze warm op het lijdend deel.

Remedie voor het vliegend Flerecijn of Rhumatisme.

Neem voor eenige centiemen kervel, kap ze fijn, meng ze met twee rauwe eiers, maak daar eenen pap van, en leg hem op den lijdenden voet, hij zal er mede genezen.

Remedie voor eene koude op de borst of eene harde borst als men een kind zuigt.

Neem zalf van populierzaad en strijk er de borst mede, maar het kind mag er niet aan zuigen: men moet de melk uitzuigen met een trekglas.

Remedie voor de Hoest-longerziekte en Tering.

Men neemt twee handvollen roodekoolen, twee handvollen hysop, een handvol hoebladeren, een handvol steenkruid, een handvol koolbloemen, een handvol ezelvoeten, een tak rozemarijn, een vierendeel vijgen, rozijnen en korenten, dit alles op twee potten regenwater in eenen nieuwen aarden pot gekookt, en dan door eenen doek gedaan; doe er een half pond kanarie-suiker in en laat het op eenen pot koken; men neemt er drij romerkens daags van.

Remediën voor den Hoest en de Tering.

Neem een pond wit kandij-suiker, een pond beste rozijnen, de kernen uitgedaan, de lichte van een kalf en het kruid dat omtrent bleekerijen in grachten groeit, dit vier-en-twintig uren laten koken, in twee potten water op eene pint, en daarvan drij of vier koffielepelkens 's daags van genomen.

Ofwel: neem de lichte en de lever van een versch geslegen kalf, leg dit in eene weegschaal en neem even zooveel broodsuiker, doe dit alles in eenen pot die wel kan gestopt worden en laat dit tweemaal vier-en-twintig uren trekken, tot dat alles geconsommeerd is; neem daarvan drij of vier koffielepelkens daags.

Witte hemstwortels voor den hoest en het bloedspuwen.

De bloemen als thee gedronken en de wortels schrepen en koken, en dan het sap met broodsuiker opkoken en gedronken. De gekookte wortels zijn ook goed om op verzworene vingers te leggen.

Remedie voor die eenen riekenden adem heeft.

Neem een of twee tabletten van menthe, ofwel menthe-bladeren geknabbeld.

Om eene geraaktheid (apoplexie) te voorkomen.

Neem engelsch zout met magnesia, meng dit, doe hiervan eenen koffielepel in een glas water, laat het geheel den nacht trekken en neem daarvan des morgens op uw nuchter mage.

Middel tegen het uitvallen van het haar.

Wasch het hoofd met sedative water.

Ofwel: Neem een maatjen franschen brandewijn, eene pint regeewater, twee witte ajuinen de grootte van een bolket, een stuk witte zeep ook de grootte van een bolket, dit twee dagen laten trekken en dan het hoofd daarmede gewasschen.

Remedie voor eene wonde die verflauwd is en niet toe gaat.

Maak eenen dikken pap van wittebrood en rooden wijn, laat hem koken en koud worden, en leg hem dan op de wonde, zij zal verkloeken en toegaan.

Remedie voor de keelpijn.

Neem eene schel varkensvet (lard) en leg ze op de keel, de brand zal gauw verdwijnen.

Andere remedie voor de keelpijn.

Een zeer goed middel is vijgen in den mond en in de keel te houden; dit middel zou men ook kunnen gebruiken voor den groep der kinderen.

Remedie voor de steekten of pijn in de zijde.

Maak pap van porei in de melk gekookt en leg het warm op de zijde.

Remedie voor brand of uitslag op het vel.

Neem winterrozen (*roses d'hiver*), laat ze trekken in het regenwater en wasch er u mede.

Remedie voor de verkoudheid of valling.

Neem eenen ramenas, haal hem van binnen wel uit, vul hem dan op met kandij-suiker, stop hem met de eerste schelle die men afgesneden heeft, het suiker zal in siroop veranderen en neem er zes lepelkens daags van.

Remedie voor den hoest.

Neem omtrent twee handvollen ijslandschen most, dat bij de apothekers te krijgen is, laat het in eene pint regenwater trekken, giet het dan door eenen teems, doe er suiker bij of geen, volgens uwen smaak, en drink er van als gij slapen gaat.

Remedie voor eenen overdreven hoest.

Neem om 25 centiemen salep (*geenen jalap*), breek hem in eene pint water, laat hem koken met wel suiker en neem er telkens een weinig van als hij koud geworden is.

Remedie voor de kinderen die het zuur hebben.

Als de kinderen al hun eten overgeven, doet men in hunnen pap eenen eetlepel magnesia, of als de kinderen zuigen, moet de moeder dagelijks eenen eetlepel magnesia nemen in water of anderszins.

Middel om de koeien veel melk te doen geven.

Men geeft aan de koeien veel koekoeksbloemen te eten, welke op vele weiden wassen, daarvan zullen zij veel en goede melk geven.

Goedkeuring.

Actum Kortrijk, den 29 Juni 1712.

JOANNES VERSLYPE,

Pastoor en Deken der Christenheid,
keurder der boeken

Vidit J. F. DE GRYZE, *Lib. Cens.*

INHOUDSTAFEL.

Om den Balsem te maken.	5
Voor allerhande pijnen in het hoo	6
Voor het gehoor en de tandpijn	6
Voor pijnen in de leden, krempingen en zenuwen.	6
Voor schurftigheid of kwaadzeer, enz., enz	7
Voor zalf te maken dienstig voor plaaster	21
Om zalf te maken voor het kwaadzeer in het hoofd.	23
Om zalf voor verbrandheid te maken	24
Dezeltde zalf voor de zieken die doorleggen zijn	24
Remediën voor den vorst in handen of voeten	24
Middel voor de vrouwen die zeere tepels hebben	25
Voor de speen of grooten brand	25
Remedie voor kleine kinderen, die van onder grooten brand hebben	26
Middel voor de vrouwen die gekwetst zijn bij het baren	26
Om goede Tritum te maken	27
De kracht van den Tritum.	27
Om zalf te maken voor gekwetste schenen	29
Remedie tegen het wild vuur.	31
Middel voor iemand die het water heet.	31
Hoe de jalap gediensig is als men eene ongesteldheid heeft	32
Hoe men van het water genezen kan.	32
Om een lavement te stellen, onverschillig voor welke kwaal	33
Voor een lavement voor opgestoptheid	33
Voor eenen zieke die een gedurigen suik heeft.	34
Voor het scheurbuik in de tanden	34
Voor de wormen	34
Voor de speen	35
Voor iemand die zich heeft verhit of het smeer gesmolten.	35
Eene andere remedie tegen de verhitheid	35
Remedie voor de geelziekte	35

Eene andere remedie tegen de geelziekte . . .	36
Wonderlijke remedie voor kwade of zeere oogen .	36
Remedie voor de koliek-graveeels	37
Eene andere remedie voor het graveel	37
Remedie voor het graveel	38
Remedie voor die zijn water niet lossen kan en voor de koliek	38
Eene andere remedie om zijn water te kunnen lossen.	39
Remedie voor die zijn water niet ophouden kan .	39
Remedie tegen het bloeden	40
Remedie voor den kamergang	40
Remedie voor den rooden loop	40
Andere remedie voor den rooden loop en kamergang.	41
Remedie tegen de rooze	42
Om treksels op de voeten te leggen	43
Remedie voor de tering	43
Voor eene vrouw die den vloed heeft	43
Remedie voor de pokskens	44
Voor eene zieke of iemand anders die eenige rauw- heid, slijm of brand in de keel heeft	44
Remedie voor de steekte in de zijde	44
Souvereine remedie voor den kanker	44
Remedie voor de valing op de borst of heeschheid of een slach van het asthma	45
Remedie om het St-Mercoens-zeer te genezen . . .	45
Remedie voor den brand in den mond of in de tong.	45
Om de wratten of wortten te doen vergaan . . .	46
Voor eene dochter die kwelt om hare maand-stonden.	46
Voor den boezem te doen opdroogen	46
Remedie voor de petiten	47
Remedie voor de kwade borst	47
Remedie voor de koudpis	47
Voor het vliegende etter	47
Remedie voor het Flerecijn	48
Remedie voor de milte en oprijzing	48
Remedie voor de Galle	48
Remedie voor de krawagie of schurftheid	48

Hoe de voorgeschrevene zalven kunnen gebruikt wor- den tot het genezen van de kwalen der dieren .	49
Als een paard vernageld is	49
Als een paard of koe gekwollen is met buikpijn .	50
Voor de paarden die eenige schurftheid hebben .	50
Voor de paarden die gekwetst zijn	50
Voor de paarden die een gezwel krijgen	50
Voor de paarden die zich verrekt hebben	50
Wat men doet als eene koe gekwetst is	50
Voor de paarden die dikke voeten hebben	50
Voor het flerecijn der paarden	51
Voor de bouten die onder de keel komen en het snot veroorzaken	51
Remediën voor de hoornbeesten	51
Voor het gezwel aan koeien en ossen	54
Voor eene koe die hoest	54
Voor eene koe die schurftheid of zeerigheid heeft.	54
Voor de koeien die komen te vernieuwen en den uier zeer gezwollen hebben	54
Bijvoegsel. — Remediën tegen de koortsen . . .	55
Remediën tegen de wratten of wortten	56
Remedie voor den snik	56
Remedie voor de koudpis	57
Remedie voor den rooden loop	57
Remedie tegen het water	57
Pap voor brandige wonden en abcessen	57
Remedie tegen eenen vloed	57
Remedie voor den cholera	57
Recept voor den diarrhet of afgang	58
Remediën voor de hoofdpijn	58
Remediën voor de tandpijn	59
Remedie tegen het bloeden uit den neus	59
Remedie tegen de verstoptheid van den neus . . .	59
Remediën voor de vijt en voor verzwering	59
Remedie tegen de huidzweer	60
Remediën voor de eksteroogen	60
Remedie voor de keenen in de borst	61

Remediën tegen de borstzweer	61
Remedie voor den groep der kinderen	61
Remediën voor den steen en het graveel	62
Remedie voor de geelzucht	62
Recept voor de nachtrust	62
Remediën tegen den kanker	62
Remedie voor de maag	63
Middel om rabarber in te nemen.	63
Remediën voor de steenzweer	63
Remediën voor de kramp en zenuwen	63
Remediën tegen de kinkhoest.	64
Remedie voor het flerecijn	64
Remediën tegen de rooze	64
Middel om de oogen te verkloeken	64
Remedie voor roode oogen	64
Remedie voor ziluge oogen	65
Remediën voor de speen	65
Remedie tegen de wormen	65
Remediën voor het vliegend flerecijn of rhumatisme.	65
Remedie voor eene koude op de borst of eene harde borst als men een kind zuigt	65
Remedie voor de hoest-longerziekte en tering	66
Remedie voor den hoest en tering	66
Witte hemstwortels voor het bloedspuwen	66
Remedie voor die eenen riekenden adem heeft.	66
Om eene geraaktheid (apoplexie) te voorkomen	67
Middel tegen het uitvallen van het haar	67
Remedie voor eene wonde die verflauwd is en niet loegaat	67
Remediën voor de keelpijn	67
Remedie voor de steekte of pijn in de zijde.	67
Remedie voor brand of uitslag op het vel	67
Remedie voor de verkoudheid of valling	68
Remediën voor den noest	68
Remediën voor de kinderen die het zuur hebben	68
Middel om de koeien veel melk te doen geven	68

Volksboeken te bekomen bij den uitgever dexes :

SNOECK'S VERHALEN, zeer aangenaam om lezen. 40 centim.
Merkwaardige Land- en Zeereizen. Nuttig en aangenaam. 75 c.
Leven van Sint Patricius en zijn Vagevuur. Nieuwe druk. 50 c.
Ter gedachtenis van Karel Miry, toondichter. Met zijn portret. 4 fr.
De verstandige Hovenier, nuttig boek voor alle Landbouwers. 75 c.
Lotgevallen van Jan-Paul Choppart, zeer curieus, met platen. 1 fr.
Geschiedenis van den sprekkenden Vogel, den zingenden Boom. 25 c.
Het Duifken in de Steenrots, met 21 fijne houtsnedeplaten. 2 fr.
Historie van Ludovicus Mandrin, zeer beruchte struikroover. 50 c.
Fortunatus, zijne horze en zijn wenschhoedeken, met plaatjes. 75 c.
Historiën van Helena, Griseldis en Florentina. Prijs 50 cent.
Malagijs, die het vervaarlijk paard Ros Beijaert overwon. 0,75.
Josafat, zoon eens konings van Indië. Treffende geschiedenis. 75 c.
Historie van de broeders Valentijn en Oursson de Wildeman. 75 c.
Vermakelijk leven van Thijl Uilenspiegel. Met veel plaatjes. 0,50.
Leven van Geneveva van Brabant. Verbeterde uitgave. 0,75.
Jellen en Mietje. Gentsche vrijagie, met een Avond-partijtje. 75.
Het gebocheld Manneken en de zes broeders van den Barbier. 50 c.
Rosa van Tanneburg, of een voorbeeld van Kinderliefde. 0,75.
De zeven wonderbare reizen van Sindbad den Zeeman. 0,50.
De Kluchtvertelder, met koddig Sermoen van Bacchus. 0,50 c.
Schoone historie van Jan van Parijs, koning van Frankrijk. 50 c.
Wonderbaar leven van den roovers-kapitein Cartouche. 0,75.
Reinaert de Vos, of het oordeel der Dieren. 0,50.
Onverbreekbare en standvastige liefde van Cobonus en Pceavia 50c.
Leven en einde van Doctor Jan Faustus, grooten tooveraar. 75 c.
De laatste dagen en verwoesting van Pompeja. Fraai werk. 4 fr.
De lotgevallen van Telemachus. Met 48 fraaie platen. 75 c.
Tooververtellingen, met 5 platen. Naar't fransch van Perrault. 75 c.
Bieboek of de ware wijze van Honighijen te kweeken. 0,50.
Het nieuw Tooverboek met allerhande toovertoeren. 0,75.
Oostersche Vertellingen, vermeerderd met 8 schoone verhalen 1,50
De Duizend en Een Nacht. Vier boekdeelen met vier platen. 4 fr.
Paul en Virginie. Aandoenelijk verhaal met eene fraaie plaat. 0,75.
Baekelandt en zijne schrikkelijke rooversbende, met 2 platen. 1 fr.
De groote Baekelant, bevattende 544 bladzijden. fr. 3.00
Atlas of Reis rond de Wereld. Nuttig boek voor oud en jong. 4 fr.
Leven, misdaden en straffen van Robespierre. 4 fr.
Onpartijdige levensbeschrijving van Napoleon I. 4 fr.
Aladdijn, of de wonderbare Lamp. Een tooververhaal. 0,25.
Antoon en Maurits, geschiedenis van twee misdadigers. 0,75.
De baron Penninck, door Duvillers. Luimig volksboek. 0,75.
De vier Heemskinderen en het ros Beijaert. Nieuwe druk. 0,75.
De Troost der Armen of remediën tegen allerhande ziekten. 50 c.

[± 1900].

